

Innst. O. nr. 103

(2000-2001)

Innstilling frå justiskomiteen om lov om
endringar i domstolloven m.m.

(den sentrale domstoladministrasjon og
dommarane si arbeidsrettslege stilling)

Ot.prp. nr. 44 (2000-2001)

Til Odelstinget

1. HOVUDINNHALDET I PROPOSISJONEN

Innleiing

Hovudføremålet med å fremme proposisjonen er å foreslå ein reform av den sentrale administrasjonen av domstolane. Proposisjonen er ei oppfølging av Domstolkommisjonen sitt arbeid jf. NOU 1999:19, Domstolene i samfunnet.

Prinsippet om at domstolane er uavhengige i den dømmende verksemda er ein føresetnad, men kjem ikkje direkte til uttrykk i Grunnloven. Fleirtalet i Domstolkommisjonen har foreslått at dette prinsippet skal grunnlovfestast.

Organisering av den sentrale domstoladministrasjonen

Den sentrale administrasjonen av dei alminnelege domstolane er i dag lagt til Justisdepartementet. Justisdepartementet foreslår at det vert oppretta ein domstoladministrasjon utanfor departementet med eit eige styre med sju personar som vert oppnemnde dels av Kongen, dels av Stortinget. Det skal framleis liggje eit ansvar hos ein parlamentarisk ansvarleg, men departementet skal ikkje lenger ha alminneleg instruksjonsrett over domstoladministrasjonen eller den einskilde domstolen i administrative spørsmål. Regjeringa skal ved kongeleg resolusjon i unntakstilfelle kunne instruere domstoladministrasjonen i administrative einskildsaker.

Styret sine vedtak overfor domstolane skal som hovudregel vere offentlege. Kongen i statsråd vil ha høve til å avsette styret på visse vilkår.

Budsjettet for domstoladministrasjonen og domstolane skal framleis inngå som ein del av regjeringa sitt samla budsjettframlegg for Stortinget. Innanfor dei retningslinene og dei økonomiske rammene som vert trekte opp i budsjettproposisjonen skal domstoladministrasjonen ha monaleg handlefridom når det

gjeld val av verkemiddel. Domstoladministrasjonen bør sjølv kunne sende sitt budsjettframlegg til Stortinget.

Justisdepartementet foreslår at domstoladministrasjonen vert lokalisert til Trondheim.

Utnemning av dommarar

Ifølgje Grunnloven er det Kongen i statsråd som har rett til å utnemne dommarar.

Det vert no foreslått etablert eit nytt eksternt Innstillingsråd ved dommarutnemningar for alle dommarar med unntak av høgsterettsjustitiarius. Innstillingsrådet skal innstille 3 søkjarar, og den aktuelle domstolleiaren skal trekkjast aktivt inn i tilsetjingsprosessen. Justisdepartementet skal deretter berre i svært avgrensa grad vurdere forslaget.

Namn og rangering av dei søkjarane som vert innstilte bør vere offentleg tilgjengeleg, medan Innstillingsrådet si grunngeving for innstillinga ikkje bør offentleggjerast. Opplysningane om ein søkjar kan haldast utanfor offentleg innsyn dersom søkjaren sjølv ber om det.

Mellombelse dommarar

Bruken av mellombelse dommarar har ved fleire høve blitt kritisert. Justisdepartementet foreslår at det vert gjennomført forsøk med å opprette faste dommarstillingar felles for fleire domstolar, men der dommaren fast høyrer til ein domstol. Vidare vert det gjennomført forsøk med øyremerking av nokre nye faste dommarstillingar ved nokre store domstolar, utover det dommartalet som domstolane sine eigne saker gjev grunnlag for. Domstolen vil ha plikt til å gje frå seg dommarar til handsaming av saker ved andre domstolar i regionen tilsvarande eit visst vekeverk pr. år. Retten til å konstituere dommarar som ekstrahjelp og som vikar held fram, men berre som subsidiær løysing.

Det skal ikkje vere fleire dommarfullmektigar enn faste dommarar ved nokon domstol. Meir systematiske opplærings tiltak og meir systematisk siling av kva for saker som vert gjevne til dommarfullmektigar, bør finne stad.

Lagmannsretten skal framleis kunne nytte pensjonerte dommarar som ekstraordinære dommarar og tilkalla dommarar frå første instans. Det vert likevel lov- festa ei avgrensing, ved at det berre kan delta éin til- kalla eller ekstraordinær dommar ved handsaming av ei sak.

Alle mellombelse dommarar vert sikra det same utvida stillingsvernet som følgjer av Grunnloven § 22 andre leddet.

Dommarane sine sidegjeremål

Norske dommarar står relativt fritt til å ha sidegje- remål. Justisdepartementet foreslår at det vert innført ei registreringsordning som omfattar ein vesentleg del av sidegjeremåla for dommarar. Registeret skal først av domstoladministrasjonen og skal vere opent for al- minneleg innsyn. Berre i liten utstrekning vert det gjort framlegg om forbodsordningar. I noko større grad vert det foreslått godkjenningssordningar for uli- ke typar sidegjeremål.

Ny klage og disiplinærordning

Departementet foreslår at det vert etablert ei ny klage- og disiplinærordning for dommarar. Kjerne- området for ordninga vil vere kritikkverdige tilhøve i tenesten, det vil seie framferd i strid med «god dom- marskikk». Brot på arbeidsrettslege plikter bør også omfattast, og unntaksvis tilhøve utanfor tenesten der dette har verknad for dommargjerninga.

Alle som har vore utsette for påstått kritikkverdig framferd skal kunne klage på dommaren. Det same gjeld domstolleiar, domstoladministrasjonen og Jus- tisdepartementet. Dommaren kan òg sjølv bringe ei sak inn for klage- og disiplinærorganet, som dessutan av eige tiltak kan ta opp ei sak. For tilhøve utanfor te- nesten har berre domstolleiar, domstoladministrasjo- nen og Justisdepartementet klagerett.

Det nye klage- og disiplinærorganet vert eit eige organ kalla Tilsynsutvalet for dommarar, som vert oppnemnt av regjeringa.

Administrative og økonomiske konsekvensar

Stillingstrongen ved den nye domstoladministra- sjonen er om lag 65 årsverk. Dette skal dekkjast ved overføring frå Justisdepartementet og Rettsvesenets IT- og fagadministrasjon (RIFT). Etablerings- og om- stillingskostnader vert om lag 29 mill. kroner. Dei år- lege driftskostnader vert førebels rekna til ca. 40 mill. kroner, der 35 mill. skal overførast frå Justisdepar- tementet og Herads- og byrettane sine budsjettkapittel.

Ein reknar med at den nye domstoladministrasjonen tidlegast kan etablerast andre halvår 2002.

Meirutgifter i samband med ny handsamingsmåte for dommarutnemning vert sett til kr 500 000 pr. år, medan auka utgifter i samband med forslaga knytt til dommarfullmektigar er sett til ca. kr 6 900 000 pr. år.

Departementet foreslår at det vert oppretta 5-8 nye lagdommarstillingar for å kompensere den redu- serte bruken av tilkalla dommarar og ekstraordinære dommarar i lagmannsrettane. Dette vil gje ein samla årleg kostnad på 3-5 mill. kroner.

Utgiftene til oppretting av eit offentleg tilgjenge- leg register over sidegjeremål reknar ein med vil koste ca. kr 150 000, medan driftsutgifter er rekna til ca. kr 100 000 pr. år.

Kostnadene til Tilsynsutvalet for dommarar vert omkring kr 250 000.

2. BAKGRUNN OG FØREMÅL MED PROPOSISJONEN

Domstolkommisjonen fremma i NOU 1999:19 Domstolene i samfunnet, forslag om endringar i orga- niseringa av den sentrale domstoladministrasjonen og utnemningsordninga for dommarar, ei ny klage- og disiplinærordning for dommarar, redusert bruk av mellombelse dommarar og rettsleg regulering av dommarane sine sidegjeremål.

Domstolkommisjonen har òg tatt opp ei rekkje problemstillingar knytt til lekdommarar, den sivile rettspleia på grunnplanet og særdomstolane. Det fore- går utgreiingsarbeid på nokre av desse områda, og de- partementet vil arbeide vidare med desse spørsmåla.

Hovudføremålet med proposisjonen er å foreslå ein reform for den sentrale domstoladministrasjonen.

3. OVERSYN OVER DOMSTOLORDNINGA I NOREG

Hovudtyngda av den dømmande verksemda i Noreg skjer i dei alminnelege domstolane, dvs. Høg- sterett, lagmannsrettane og herads- og byrettane.

Vi har 6 lagmannsrettar, 92 herads- og byrettar og ca. 440 forliksråd. Svært mange sivile saker startar i forliksrådet med obligatorisk meklung. Alle straffesa- ker startar i herads- og byrettane. På landsbasis var ta- let på tilsette i domstolane pr. 1. januar 2000, 624 dommarar inkludert dommarfullmektigar, og 1 000 stillingar utan dømmande oppgåver.

Ansaret for den sentrale administrasjonen av domstolane er lagt til Justisdepartementet. Dei seinare åra er det skjedd ei omfattande delegering av oppgå- ver til domstolleiarane. Det vert i proposisjonen gjort kort greie for saksgangen i domstolane.

4. INTERNASJONALE PRINSIPP OG DOMSTOLAR

Prinsippet om at domstolane og dommarane er uavhengige står sentralt i ei rekkje internasjonale dokument. Den fundamentale føreseigna er artikkel 6 i Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 (EMK). Ein av rettstryggleiksgarantiane i artikkel 6 er retten det einskilde individ har til å få avgjort saka av «en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov». Det er eit sentralt element i sjølvstendekravet at den utøvande makta ikkje kan fjerne ein dommar med mindre heilt spesielle tilhøve ligg føre.

5. GENERELLE OMSYN OG PRINSIPP

Domstolane og domstoladministrasjonen må vere i harmoni med vår demokratiske statsform, og uavhengige domstolar er ein sjølvstøtt del av vår statsforfatning. Rettstryggleiksomsynet gjer at domstolane må innfri grunnleggjande krav til m.a. rimeleg sakshandsamingstid, eit akseptabelt kostnadsnivå for domstolane sine brukarar og fagleg gode avgjerder. Domstolane må ha folk sin tillit for å kunne fylle si oppgåve. Også Grunnloven § 110 a, om staten sine plikter i høve til den samiske folkegruppa, stiller krav til domstolane.

6. GRUNNLOVTFESTING AV DOMSTOLANE SITT SJØLVSTENDE

Prinsippet om at domstolane og dommarane er uavhengige i den dømmande verksemda er ein føresetnad i Grunnloven, men har ikkje kome direkte til uttrykk.

Fleirtalet i Domstolkommisjonen foreslår grunnlovfesting av dette prinsippet, og grunngev dette m.a. med at dei meiner prinsippet er av så grunnleggjande verdi at det bør kome klårt fram gjennom ei eiga føresegn i Grunnloven. Mindretalet i kommisjonen går imot grunnlovfesting, og grunngev sitt syn m.a. med at det aldri har vore tvil om at domstolane og dommarane i Noreg er uavhengige i si dømmande verksemd. Det vert peika på at konstitusjonell sedvane har medført monalege endringar i norsk statsliv, utan at dette er kome til uttrykk i Grunnloven.

Blant dei få høyringsinstansar som har kome med merknader, er meiningane delte.

Justisdepartementet peikar på nokre argument for og mot grunnlovfesting, men tek ikkje standpunkt til om prinsippet om uavhengige domstolar bør grunnlovfestast. Departementet foreslår at ein eventuell ny § 89 i Grunnloven bør lyde slik:

«Alle Dommere bør være uafhængige i deres dømmende Gjerning.»

Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Astrid Marie Nistad, Jan Petter Rasmussen og Ane Sofie Tømmerås, fra Kristelig Folkeparti, Finn Kristian Marthinsen og Åse Wisløff Nilssen, fra Høyre, lederen Kristin Krohn Devold og Bjørn Hernæs, fra Fremskrittspartiet, Jan Simonsen, fra Senterpartiet, Tor Nymo, og representanten Jørn L. Stang, har merka seg at Domstolkommisjonen sitt fleirtal foreslår grunnlovfesting av domstolane og dommarane sitt sjølvstende i den dømmande verksemda. Komiteen har også merka seg at Justisdepartementet peikar på argument for og mot grunnlovfesting. Som argument for vert det ført fram mellom anna at ei grunnlovfesting vil kunne tydeleggjere domstolane si stilling i vår statsforfatning. Av motargument vert nemnt at ei inkorporering i Grunnlova av berre enkelte prinsipp som bygger på konstitusjonell sedvanerett vil kunne skape uvisse i balansen mellom reglane i Grunnlova og den øvrige konstitusjonelle sedvaneretten. Dessutan er domstolane sin fridom alt uttrykkeleg inkorporert i norsk rett ved menneskerettslova.

Komiteen ser ikkje grunnlag for å svekkje dagens oppfatning av føresegnene i Grunnlova og den øvrige konstitusjonelle sedvaneretten med å føreslå endring av Grunnlova.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Jørn L. Stang mener primært at utnevnelser til Høyesterett skal foregå ved at regjeringen nominerer kandidater som godkjennes av Stortinget med 2/3 flertall i plenum, og at dommere ved øvrige domstoler utnevnes av et collegium oppnevnt og administrert av Høyesterett. Dette forutsetter en endring av Grunnloven.

Når det gjelder en generell grunnlovfesting av domstolenes uavhengighet, er disse medlemmer enig med komiteens øvrige medlemmer.

7. SENTRAL DOMSTOLADMINISTRASJON

7.1 Organiseringa av domstoladministrasjonen i dag

Ansvar for den sentrale administrasjonen av domstolane er lagt til Justisdepartementet, og arbeidet vert i hovudsak utført av domstolavdelinga i Justisdepartementet og RIFT.

Det er også etablert nokre frittstående råd utanfor departementet, der dommarar og andre domstoltilsette har ansvaret for viktige administrative tiltak, dels saman med representantar frå departementet og dels som reine dommarråd.

Mykje av den daglege administrasjonen er delegert til den einskilde domstolleiar.

7.2 Sentral domstoladministrasjon i andre land

Det vert i proposisjonen pkt. 7.3 gjort greie for ordningane i våre granneland og i land som nyleg har greidd ut domstolane si stilling og administrasjonen av domstolane.

I Danmark og Island har ein nyleg gjennomført reformar av det domstoladministrative arbeidet, med større grad av fristilling. I Sverige har ein i mange år hatt eit eige Domstolverk med monaleg handlefridom.

7.3 Allmenne omsyn ved organiseringa av ny sentral domstoladministrasjon

I proposisjonen pkt. 7.4 vert det peika på følgjande omsyn ved organiseringa av ny domstoladministrasjon; demokratiomsynet, omsynet til at domstolane skal vere upartiske og uavhengige, ha god kvalitet, at domstolane må ha tillit frå folk og omsynet til offentleg innsyn.

7.4 Moglege hovudmodellar for framtidig organisering av den sentrale domstoladministrasjonen

Det er fleire organisasjonsløyningar som kan vere aktuelle. Dei viktigaste alternativa er:

- *Departementsmodellen*, eventuelt med eit eksternt korrektiv i form av eit råd eller liknande.
- *Direktoratsmodellen*, eventuelt med eit styre. Statsråden har framleis det parlamentariske og konstitusjonelle ansvaret.
- *Sentralbanklov-modellen*, der ein held fast ved regjeringa sin instruksjonsrett, men knytt til vilkår som gjev domstoladministrasjonen ein stor grad av sjølvstende.
- *Frittståande domstoladministrasjon* med tilknytting til regjering eller Storting for eksempel gjennom rett til å oppnemne og avsette styret for domstoladministrasjonen.
- *Domstoladministrasjon styrt direkte av domstolane*, der domstolane administrativt ikkje er undergitt nokon anna innverknad frå dei andre statlege styresmaktene.

7.5 Nærare om forslaget frå Domstolkommisjonen

Fleirtalet i kommisjonen har foreslått ei ny administrativ ordning for domstolane. Hovudtrekka i forslaget er at domstoladministrasjonen skal leiast av eit styre, delvis valt av Stortinget og delvis oppnemnt av Kongen i statsråd, med representasjon frå ålmenta, frå dommarane og frå advokatar. Sjølve administrasjonen skal flyttast bort frå departementet. Grunngevinga for eit større administrativt sjølvstende er særleg at dette står opp om sjølvstendet i dommararbeidet.

Det er gjort nærare greie for fleirtalet sitt forslag i proposisjonen pkt. 7.6.1.

Eit mindretal i Domstolkommisjonen foreslår at den sentrale domstoladministrasjon vert organisert som ein del av Justisdepartementet, men med ei særordning i form av eit eksternt råd. Det vert foreslått oppretta eit innstillingsråd og eit tilsynsråd, som til saman skal utgjere eit uavhengig Domstolråd for departementa. Mindretalet legg vekt på å få ei ordning der den sentrale administrasjonen av domstolane vert lagt inn under ein parlamentarisk og konstitusjonelt ansvarleg statsråd.

Det er gjort nærare greie for mindretalet sitt forslag i proposisjonen pkt. 7.6.2.

7.6 Uttale frå høyringsinstansane

Blant dei domstolane som har avgitt høyringsuttale, er det ei klår overvekt som står den administrasjonsordninga Domstolkommisjonen sitt fleirtal har foreslått, eventuelt med nokre merknader. Det same gjeld m.a. Den norske Advokatforening, Norges Juristforbund og fleirtalet i styret i Den norske Dommerforening. Det vert m.a. peika på at domstolane balanserer forvaltninga si makt og har kontrollfunksjonar i høve til lovgjevinga i Stortinget. Nokre instansar meiner det er uheldig at kommisjonen ikkje har brukt meir tid på å utgreie eventuelle mellomløyningar.

Dei som sluttar seg til mindretalet si tilråding, legg m.a. vekt på at det at domstolane er uavhengige i si dømmende verksemd, er vel innarbeidd i Justisdepartementet og at etablering av nye organ fører til auka utgifter. Dette gjeld m.a. Etatsansattes landsforbund (nå 2fo), Landsorganisasjonen og Regjeringsadvokaten. Sistnemnde viser m.a. til at om fleirtalet sitt forslag blir gjennomført, vil dei personane som er oppnemnde til å sitje i styret få eit ansvar for utviklinga i domstolane som er av personleg karakter og utan politisk kontroll.

Blant dei andre høyringsinstansane, m.a. fylkesmennene, politimeistrane og departementa, er meininingane delte.

7.7 Trongen for reform

Som grunngeving for Justisdepartementet sitt forslag til endring vert det m.a. peika på samanhangen med omorganiseringa av resten av justisforvaltninga, ønskje om klårare skilje mellom domstolane og departementa, og at den løysinga som er tilrådd av fleirtalet i Domstolkommisjonen har fått tilslutning av dei fleste høyringsinstansane.

Justisdepartementet ser det som uaktuelt å føre vidare den ordninga vi har i dag utan endring, og ser det heller ikkje som godt nok å følgje mindretalet sitt forslag. På den andre sida gjev fleirtalet sitt forslag ei for vidtgåande fristilling.

Merknader frå komiteen

Komiteen seier seg samd med Regjeringa i at det er trong for eit klårare skilje mellom domstolane og Justisdepartementet, ikkje minst med den omorganiseringa som har vore gjennomført av den øvrige justisforvaltninga. Komiteen har merka seg at det er eit fleirtal i Domstolkommisjonen og i høyringsinstansane som sluttar seg til forslaget.

Komiteen vil òg understreke at trongen for ein ny struktur eller reform på området også vert forsterka av generelle utviklingstrekk ein kan sjå i ei rekkje andre land.

7.8 Justisdepartementet sitt forslag til framtidig ansvarsdeling og rammevilkår for den sentrale domstoladministrasjonen

Ein tradisjonell direktoratsmodell vil etter departementet si vurdering ikkje gje ei slik markering av domstolane si statsrettlege stilling som er naturleg når ein skal gjennomføre ein reform på dette området.

Justisdepartementet foreslår at departementet i framtida ikkje skal ha alminneleg instruksjonsrett over domstolane i administrative spørsmål. Gjennom handsaminga av budsjettproposisjonen i Stortinget vert det gjeve sentralt fastsette retningslinjer for domstoladministrasjonen, og styring av domstoladministrasjonen skjer elles ved lov, føresegner eller plenarvedtak i Stortinget på vanleg måte. Regjeringa skal ved kongeleg resolusjon kunne instruere domstoladministrasjonen i høve til administrative einskildsaker.

Dei einskilde elementa i forslaget vert nærare omtalt i proposisjonen pkt. 7.10.3 - 7.10.9. Eit viktig element i modellen er at det vert oppnemnt eit styre for domstoladministrasjonen.

Justisdepartementet har vurdert om ein bør regelfeste ei plikt for domstoladministrasjonen til å leggje fram, eventuelt orientere om særleg viktige saker for Justisdepartementet, men foreslår ikkje slike reglar.

Forvaltningsrevisjonen av domstolane som Riksrevisjonen utfører, vil gje Stortinget høve til ein effektiv etterfølgjande kontroll overfor verksemda i domstolane, og er ein viktig føresetnad for å etablere ein eigen domstoladministrasjon med ein så avgrensa instruksjonsrett frå den utøvande makt som foreslått.

Justisdepartementet legg til grunn at lov om offentleg innsyn bør gjelde for dei vesentlege delane av domstoladministrasjonen si verksemd. Styret sine vedtak om administrasjon av domstolane, inkludert dissensar, vil vere offentlege med mindre vedtaket går inn under andre unntaksreglar, for eksempel på grunn av innhaldet i vedtaket.

Fleirtalet i Domstolkommisjonen har foreslått at skriftlege styrevedtak som er retta inn til administrasjonen skal vere offentlege. Ein slik unntaksfri rett til innsyn vil etter departementet si vurdering lett kunne få uheldige konsekvensar, og departementet går ikkje inn for ei slik ordning.

Merknader frå komiteen

Komiteen er samd i at domstolane si framtidige stilling må markerast slik at samspelet og sjølvstendet kan regulerast gjennom dei opptrekte fire hovudprinsippa:

- «1. Justisdepartementet skal ikkje i fremtiden ha alminnelig instruksjonsmyndighet over domstolene i administrative spørsmål.
2. Gjennom Stortingets behandling av budsjettproposisjonen gis sentralt fastsatte retningslinjer for de ansvarsområder som er lagt til domstoladministrasjonen.
3. Styring av domstoladministrasjonen skjer ved lov, forskrift eller plenarvedtak i Stortinget på vanlig måte etter forslag fra regjeringen.
4. Regjeringen skal ved kongelig resolusjon kunne instruere domstoladministrasjonen i forhold til administrative enkeltsaker.»

Komiteen er vidare samd i at eit viktig element i modellen for ansvarsdelinga er at det vert nemnt opp eit styre for domstoladministrasjonen og at forvaltningsrevisjonen av domstoladministrasjonen vil gje Stortinget tilfredsstillande høve til kontroll utan at det er trong for å regelfeste ei plikt om å leggje fram for eller orientere Justisdepartementet i viktige saker.

Komiteen vil understreke at det er viktig for domstoladministrasjonen å nytte seg av prinsippet om offentleg innsyn.

7.9 Etablering av eit styre for domstoladministrasjonen

Justisdepartementet foreslår at ein vel ein modell med eit styre for domstoladministrasjonen med sjølvstendig ansvar. Styret skal setjast saman av to representantar for ålmenta, to advokatar frå privat eller offentlig sektor, og tre dommarar, likevel slik at det kan nemnast opp ein annan særleg kvalifisert representant for domstolane i staden for ein av dommarane. Dei to representantane for ålmenta skal veljast av Stortinget, og dei andre styremedlemene skal nemnast opp av regjeringa. Oppnemningsperioden bør vere fire år, med høve til gjenoppnemning/gjenval ein gong.

Fleirtalet i Domstolkommisjonen har foreslått at styret vert sett saman av dei same personane som skal sitje i Innstillingsrådet for dommerutnemningar. Både arbeidet i styret og i Innstillingsrådet vil kunne bli relativt tidkrevjande og det er trong for ulik kompetanse i desse organa. Justisdepartementet foreslår derfor at ein oppnemner ulike personar til styret og til Innstillingsrådet.

Når det gjeld oppnemninga av dommar- og advokatrepresentantane i styret, kan det være aktuelt å motta forslag frå domstolane, Den norske Dommerforening eller andre organisasjonar som representerer dei aktuelle gruppene. Regjeringa står uansett fritt i sitt val av personar til styret.

Justisdepartementet er einig med fleirtalet i Domstolkommisjonen i at Kongen i statsråd bør ha rett til å gje styret avskil dersom det ikkje følgjer opp kritikk frå Riksrevisjonen. Etter departementet sitt syn må ein også kunne reagere med avskil dersom styret ikkje følgjer opp retningslinjer eller vedtak gjevne av Kongen i statsråd, dersom styret ikkje følgjer det regelverket som gjeld for Domstoladministrasjonen eller gjer vedtak i strid med lovverket. Oppnemning av einskildmedlemmer kan trekkjast attende dersom eit medlem ikkje er i stand til å utføre vervet på ein forsvarleg måte. Departementet er vidare einig i at desse reglane bør lovfestast. Regjeringa må orientere Stortinget omgåande dersom dei gjev styret avskil.

Styret kan fastsetje instruks for domstoladministrasjonen, og bør handsame større eller prinsipielle saker. Styret tilset direktør for domstoladministrasjonen, og er elles øvste tilsettingsmakt. Direktørstillinga bør vere ei åremålsstilling.

Merknader frå komiteen

Komiteen er samd i at det vert valt ein modell med eit styre for domstoladministrasjonen med eit sjølvstendig ansvar, der styret vert samansett av to representantar for ålmenta, to advokater frå privat eller offentleg sektor, og tre dommarar, men slik at det kan nemnast opp ein anna særleg kvalifisert representant for domstolane i staden for ein av dommarane. Oppnemningsperioden bør vere på fire år, med rett til reoppnemning ein gong.

Komiteen er samd med Regjeringa i at styret ikkje skal sitje i Innstillingsrådet for dommarutnemningar.

Komiteen er vidare samd i at Kongen i statsråd skal ha høve til å gje styret avskil dersom det ikkje følgjer opp kritikk frå Riksrevisjonen og det må også kunne reagerast med avsetjing dersom styret kan klandrast for ikkje å følgje opp retningslinjer eller vedtak gitt av Kongen i statsråd eller anna lovgjeving. Komiteen er vidare samd i at Kongens og Stortingets mynde bør lovfestas, jf. domstolova § 33 a tredje og fjerde leddet.

Regjeringa bør orientere Stortinget straks dersom dei avsett styret.

Komiteen er vidare samd i at styret kan fastsetje instruks for direktør og dei øvrige tilsette i domstoladministrasjonen, og gjere vedtak om kva saker som må leggjast fram for eller vedtakast i styret. Alle større prinsipielle saker bør leggjast fram for styret. Styret tilset direktør for domstoladministrasjonen og er den øvste tilsettingsmakta. Direktørstillinga bør vere ei åremålsstilling.

Komiteen syner til at arbeidet med klage- og disiplinærspørsmål for dommarar skal overførast til Tilsynsutvalet for dommarar.

Fleirtalet i komiteen, alle unntatt medlemmen frå Framstegspartiet og representanten Jørn L. Stang, går inn for at dei to styrerepresentantane for ålmenta vert å velje av Stortinget og dei andre av regjeringa.

Komiteens medlem fra Framskrittspartiet og representanten Jørn L. Stang mener at det ikke er en selvfølge at regjeringen skal stå for utnevningen av de 3 dommerne i styret. Disse medlemmer finner det mer naturlig at utnevnelsen av dommere foretas av domstolene selv, og mener at Høyesterett er den naturlige nasjonale ivaretager av dette. Disse medlemmer foreslår derfor at 3 dommere utnevnes av Høyesterett, og ikke av regjeringen.

Disse medlemmer fremmer forslag om endring av domstoloven §33a i samsvar med dette.

7.10 Framtidig deling av arbeidsoppgåver

Domstoladministrasjonen skal ha ansvar for å utarbeide budsjettforslag for sin eigen og domstolane si verksemd. Forslaget skal kunne omarbeidast under regjeringa sitt budsjettarbeid.

Fleirtalet i Domstolkommisjonen har foreslått lovfesta at Stortinget skal gjerast kjent med budsjettframlegget frå domstoladministrasjonen. Departementet går ikkje inn for dette. Det er likevel ikkje til hinder for at domstoladministrasjonen sjølv sender sitt budsjettframlegg til Stortinget.

Gjennom handsaminga av budsjettproposisjonen i Stortinget, vil det bli gjevne årlege retningslinjer for arbeidet i domstoladministrasjonen. Dersom det unntaksvis skulle vere turvande å gripe inn i mellomperioden, må regjeringa gjere bruk av sin instruksjonsrett eller fremme eige forslag overfor Stortinget.

Ein har allereie i dag etablert eigne organ som har eit hovudansvar for opplæringstiltak; m.a. Etterutdanningsrådet for dommere og Opplæringsrådet for funksjonærer i domstolene. Desse bør i framtida rapportere til og motta retningslinjer frå domstoladministrasjonen.

Arbeidet med lokalar, rekneskap, budsjettildeling og budsjettoppfølging overfor domstolane bør overtakast av den nye domstoladministrasjonen. Det same gjeld arbeidet med personalforvaltning, og sentralt utviklingsarbeid andsynes domstolane.

Spørsmålet om kva for forvaltningsoppgåver som skal bli verande i domstolane, er handsama i St.meld. nr. 23 (2000-2001) Førsteinstansdomstolene i fremtiden. Justisdepartementet har foreslått at tinglysings-

oppgåvene vert overførde frå herads- og byrettane til Statens kartverk.

Merknader frå komiteen

Komiteen er samd i at domstoladministrasjonen skal ha ansvar for å utarbeide eige budsjettforslag for domstolane si verksemd. Budsjettforslaget vert å arbeide vidare med under regjeringa sitt budsjettarbeid, og vert ein del av regjeringa sitt samla budsjettforslag til Stortinget. Gjennom Stortingets handsaming av budsjettproposisjonen vert det høve for Stortinget til å gje årlege retningslinjer for domstoladministrasjonen sitt arbeid.

Komiteen vil peike på at arbeidet med lokaler, rekneskap, budsjettildeling og budsjettoppfølging overfor domstolane er naturlege arbeidsoppgåver for domstoladministrasjonen. Dagleg utviklingsarbeid overfor domstolane bør òg liggje til den nye domstoladministrasjonen. Det bør vurderast om Etterutdanningsrådet for dommarar og Opplæringsrådet for funksjonærar i domstolane, Fagbokutvalet og Studiepermisjonsutvalet kan slåast saman og arbeide under retningslinjer frå domstoladministrasjonen og rapportere til den same.

7.11 Framtidig organisering av IT-arbeidet i domstoladministrasjonen

Det vil bli vurdert nærare å etablere ein større grad av samarbeid eller fellesskap innafor IT-området i justissektoren. I den samanhangen vil det òg måtte vurderast om delar av RIFT bør overførast til ein slik fellesfunksjon, saman med heile eller delar av Politiets Datatjeneste og KITT (Kriminalomsorgens IT-tjeneste).

Dei delane av RIFT som ikkje utfører IT-relatert arbeid, i første rekkje rekneskapsføreininga og seksjonen for etterutdanning i domstolane, vert flytta og samlokalisert med den nye domstoladministrasjonen.

Merknader frå komiteen

Komiteen har merka seg at departementet vil vurdere nærare å etablere større grad av samarbeid eller fellesskap innafor IT-området i justissektoren. Komiteen vil understreke at i eit så stort og spesialisert arbeidsområde som foregår ved domstolane treng ein bygge opp IT-kompetanse nær domstoladministrasjonen, før ein vurderer å slå alle desse justisrelaterte områda saman. For å få ein slagkraftig sentraladministrasjon bør det vurderast å samle IT-relatert arbeid, rekneskapsførsel, personal og etterutdanning i domstolane til den nye domstoladministrasjonen.

7.12 Tekniske justeringar i lovverket

Som følgje av etableringa av ei sentral domstoladministrativ eining utanfor Justisdepartementet, er det naudsynt å gjere ein del lovendringar, særleg i domstoloven.

7.13 Administrative og økonomiske konsekvensar

Dersom den sentrale domstoladministrasjonen vert flytta ut av Justisdepartementet, må det vurderast nærare kva for namn verksemda skal ha.

Sjølv om det dreier seg om ei omorganisering og samanslåing av to eksisterande organisasjonar (RIFT og Domstolavdelinga), ser Justisdepartementet det som ønskjeleg at lokalisering skjer utanfor Oslo-området. Departementet har m.a. lagt vekt på rekrutteringsomsyn, og foreslår ei lokalisering i Trondheim.

Ein reknar med at stillingstrongen til den nye domstoladministrasjonen vert dekt ved overføring frå Justisdepartementet og RIFT. Stilling som direktør, eventuelt òg på neste leiarnivå, skal lysast ledig med offentleg konkurranse. Det vil bli lagt særleg vekt på å ta i bruk moderne teknologi for å redusere reiseutgiftene mellom Trondheim og Oslo-området.

Ein viser elles til pkt. 12 nedanfor.

Merknader frå komiteen

Komiteen viser til at kapasitetstrongen til den nye domstoladministrasjonen vert vurdert til om lag 65 årsverk. Stillingstrongen vert dekkja ved overføring frå Justisdepartementet og RIFT. Stillinga som direktør og nestleiar bør lysast ut med offentleg konkurranse. Dei som arbeider i Justisdepartementet og RIFT og vert råka av denne omorganiseringa, må få tilbod om arbeid i den nye domstolorganisasjonen.

Komiteen vil peike på at skal ein få ut den ønska gevinsten, må det løyvast tilstrekkeleg med midlar for å få den nye organisasjonsstrukturen som her er skissert til å fungere.

Fleirtalet i komiteen, alle unntatt medlemmen frå Framstegspartiet og representanten Jørn L. Stang, er samd med Regjeringa i å flytte ut den sentrale domstoladministrasjonen frå Justisdepartementet og lokalisere den til Trondheim.

Komiteens medlem fra Framskrittspartiet og representanten Jørn L. Stang mener at det er et viktig poeng at en uavhengig domstoladministrasjon ikke samlokaliseres med Justisdepartementet. Det vil redusere uavhengigheten.

Disse medlemmer finner det derimot ikke nødvendig å legge domstoladministrasjonen til Trondheim. Det er etter disse medlemmers vurdering intet som tilsier at Trondheim har noe faglig miljø som skulle tilsi en lokalisering til Trondheim

fremfor Oslo. Høyesterett har sitt tilholdssted i Oslo, og den faglige utdanning innen det juridiske felt foregår i Oslo, Bergen og Tromsø. Disse medlemmer viser også til at Regjeringen regner med at det vil medføre 23 mill. kroner i omstillingskostnader å etablere domstoladministrasjonen i Trondheim, fordi en vil få overlappende bemanning i en ikke definert tidsperiode, og økte kostnader forbundet med allerede igangsatte IT-prosjekt. Regjeringen regner i tillegg med en ekstrakostnad på 5 mill. kroner i året grunnet ekstra reisekostnader ved en lokalisering i Trondheim. Disse medlemmer mener derfor at en helhetsvurdering taler for at administrasjonen bør plasseres i Oslo.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen lokalisere den nye domstoladministrasjonen til Oslo.»

8. UTNEMNING AV DOMMARAR

8.1 Samandrag

8.1.1 Dagens organisering av arbeidet med dommarutnemningar

Det er berre Kongen i statsråd som har rett til å utnemne dommarar. Justisdepartementet står for den tekniske sida ved sakshandsaminga.

Med unntak av søknader til dommarstillingar i Høgsterett og konstitusjonar som varar under eitt år, får Det rådgivende organ for dommerutnevnelser alle søknader til vurdering. Organet har tre medlemmer som vert nemnde opp av departementet etter forslag frå høvesvis Den norske Dommerforening, Den Norske Advokatforening og Norges Juristforbund. Organet hentar inn uttaler frå referansepersonar og gjev ei rettleiande tilråding til Justisdepartementet. Tilrådinga er ikkje offentleg. Vurderinga i departementet skjer parallelt med denne handsaminga. Det vert lagt vesentleg vekt på domstolane si vurdering av søkjarane.

Når det gjeld utnemning av høgsterettsdommarar, vert det ikkje henta inn tilråding frå Det rådgivende organ. Justitiarius i Høgsterett gjev ei munnleg uttale til justisministeren etter samråd med dei andre dommarane i Høgsterett.

8.1.2 Oversyn over utnemningspraksis

Domstolloven set opp nokre krav som dommarar må oppfylle, m.a. om norsk statsborgarskap og ein viss minstealder.

I Noreg har det tradisjonelt vore eit grunnleggjande krav til dommarrekrutteringa at dommarkorpset skal spegle ein breiast mogleg juridisk yrkesmessig bakgrunn. Det er òg brei semje om at det må stillast særlege krav til dommarane sin personlege integritet.

Talet på kvinner i dommarkorpset har auka jamnt og er i dag på ca. 22 pst. Talet på advokatar blant nyutnemnde dommarar har gått monaleg opp på 1990-talet.

8.1.3 Dommarutnemningar i andre land

I dei landa det er mest naturleg å samanlikne seg med, dominerer utnemningsordningar der statsleiaren står for utnemninga etter ei eller anna form for forslag eller innstilling frå eit breitt samansett organ. Desse organa kan grovt sett delast i to kategoriar; dei meir frittstående, uavhengige organa - ofte med sterkt innslag av dommarar, og organ som representerer samfunnet, der òg den utøvande makt tek del.

I proposisjonen pkt. 8.4 vert utnemningsordningar i Norden og nokre andre land gjennomgått.

8.1.4 Forslaga frå Domstolkommisjonen

Ein samrøystes Domstolkommisjon har foreslått etablert eit breitt samansett innstillingsorgan med sju medlemmer; to medlemmer som ålmenta sine representantar, tre dommarar og to juristar utanfor domstolane med brei kontaktflate. Kommisjonen foreslår at ålmenta sine representantar blir valde av Stortinget, medan dommarrepresentantane og dei to juristrepresentantane vert oppnemnde av Kongen i statsråd. Funksjonsperioden er fire år, med mogleg gjenoppnemning for éin periode. Sekretariatsfunksjonen vert lagt til den sentrale domstoladministrasjonen. Fleirtalet i kommisjonen går inn for at styret i domstoladministrasjonen òg skal vere innstillingsråd.

Regjeringa vel fritt mellom dei innstilte, men skal òg ha høve til å gå utover krinsen av innstilte dersom saka først vert sendt attende til innstillingsorganet med oppmoding om at organet gjev ei vurdering av den aktuelle søkjaren. Dersom denne søkjaren framleis ikkje vert innstilt, skal regjeringa likevel kunne utnemne vedkomande. Innstillingsorganet skal innstille tre søkjarar dersom det er tre kvalifiserte.

Domstolkommisjonen har òg foreslått at innsynsretten vert gjort noko meir omfattande enn det som følgjer av dagens reglar, ved at den utvida søkjarlista vert offentleg, og ved at innstillingsorganet si innstilling, men ikkje grunngjeving, vert offentleg tilgjengeleg.

Innstillingsorganet sitt ansvarsområde bør òg omfatte høgsterettsdommarar, men Høgsterett bør framleis gje uttale før utnemning av slike dommarar. Stillinga som justitiarius i Høgsterett bør falle utanfor innstillingsorganet sitt ansvarsområde.

Etter Domstolkommisjonen si vurdering er det ikkje turvande med ei endring av Grunnloven for å gjennomføre forslaget. Kommisjonen har likevel utarbeidd ei skisse til endring av Grunnloven § 21 i tilfelle dei politiske styresmaktene har ei anna meining om dette.

8.1.5 Høyringsinstansane sine vurderingar

Det er brei oppslutning blant høyringsinstansane om forslaga frå Domstolkommisjonen. Nokre høyringsinstansar er likevel skeptiske til forslaget frå fleirtalet om å kombinere styreverva i ein ny sentral domstoladministrasjon med deltaking i innstillingsorganet. Den Norske Advokatforening meiner det bør vurderast å innføre særlege reglar for utnemning av alle høgsterettsdommarane, medan Høgsterett har gitt tilslutning til forslaget frå Domstolkommisjonen.

8.1.6 Hovudomsyn ved dommarutnemningar

Justisdepartementet held fram at utnemningar av dommarar bør skje på bakgrunn av ønskje om ein demokratisk utnemningsprosess, omsynet til uavhengige domstolar, omsynet til fagleg kvalitet og personlege eigenskapar, omsynet til tilliten til domstolane og omsynet til tillit hjå potensielle søkjarar.

Moglege løysingsalternativ for dommarutnemningar kan vere: vidareføring av dagens ordning, Stortinget eller eit frittstående organ står for utnemninga, det vert etablert eit tilsettingsorgan etter tenestemannsloven sitt system der tillitsmannsapparatet har ei sentral stilling, eller ei ordning med eit frittstående innstillingsråd og utnemning i statsråd.

8.1.7 Justisdepartementet sine vurderingar og forslag

Justisdepartementet er einig i at det vert etablert eit nytt Innstillingsråd for dommarar. Kompetansen til å utnemne dommarar skal framleis liggje hjå Kongen i statsråd, etter at sakene er undergitt ei svært avgrensa prøving i Justisdepartementet.

Det er naturleg å lovfeste hovudprinsippa for ei slik nyordning. Kongen kan gje føresegner om dei meir detaljerte sakshandsamingsreglane. Sekretariatet bør vere ein del av den sentrale domstoladministrasjonen, men òg medlemene i Innstillingsrådet skal delta i arbeidet med førebuinga av sakene.

Justisdepartementet er einig i at Innstillingsrådet skal ha sju medlemmer, der fem er juristar. Departementet ser det òg som ønskjeleg at rådet har tre dommarrepresentantar, men ikkje nødvendigvis frå alle tre rettsinstansar.

Fleirtalet i Domstolkommisjonen ønskjer at dei to juristmedlemene båe skal vere advokatar, medan mindretallet ønskjer at dei skal vere frå høvesvis privat og offentleg sektor. Justisdepartementet er einig med mindretallet.

I motsetning til utvalet meiner Justisdepartementet at Kongen i statsråd på fritt grunnlag bør oppnemne alle medlemmer i Innstillingsrådet. Departementet er ikkje samd med fleirtalet i kommisjonen som vil at styret for domstoladministrasjonen òg skal vere innstillingsråd. Oppnemningsperioden vert sett til fire år. Det kan vere aktuelt å motta forslag frå domstolane,

Den norske Dommerforeningen eller andre organisasjonar som organiserer dei aktuelle yrkesgruppene.

Kongen i statsråd kan trekkje attende ei oppnemning dersom vedkomande medlem ikkje er i stand til eller villig til å utføre vervet på ein forsvarleg måte. Dette prinsippet vert lovfesta.

I forslaget frå Domstolkommisjonen er ikkje domstolleiar tillagt nokon annan rolle enn å gje ei skriftleg uttale. Ei rekkje domstolleiarar har i sine høyringsuttaler understreka verdien av at dei får delta aktivt i samband med intervju mv., og Justisdepartementet er einig i dette.

Departementet sluttar seg til forslaget til prinsipp for sakshandsaminga, inkludert framgangsmåten der regjeringa vurderer å utnemne ein annan søkjar enn dei innstilte.

Justisdepartementet viser til at lov om offentlig innsyn nyleg er endra slik at ein kan unnta opplysningar om ein søkjar frå offentlig innsyn dersom søkjaren sjølv ber om det. Departementet er elles einig i at namn og rangering av søkjarane som blir innstilte skal vere offentlig tilgjengeleg, men ikkje Innstillingsrådet si grunngeving.

Domstolkommisjonen har foreslått at Innstillingsrådet skal gje innstilling i utnemningssaker og i dei fleste saker om lengre konstitusjonar og fatte endeleg avgjerd om kortare konstitusjonar og konstitusjonar som kjem i tillegg til fast dommarstilling. Nokre høyringsinstansar ottast for om Innstillingsrådet vil vere i stand til raskt nok å handsame dei kortare konstitusjonane. Justisdepartementet viser til at dei heilt kortvarige dommarkonstitusjonane i dag vert handsama av fylkesmennene etter oppmoding frå domstolleiaren. I framtida bør slike avgjerder treffast av domstolleiaren sjølv.

Innstillingsrådet sitt ansvarsområde skal òg omfatte stillingar som dommar i Høgsterett (unntatt konstitusjonar). Når det gjeld stillinga som justitiarius i Høgsterett, bør regjeringa stå noko friare enn i høve til andre dommarutnemningar. Det er derfor ikkje naturleg at denne stillinga vert handsama av Innstillingsrådet.

Departementet meiner at dei foreslåtte avgrensingane i Kongen si frie utnemning av dommarar ikkje kjem i konflikt med Grunnlova § 21.

8.1.8 Administrative og økonomiske konsekvensar

Reelle meirutgifter ved etableringa av den nye ordninga for dommarutnemningar vil vere ca. kr 500 000 pr. år.

8.2 Merknader frå komiteen

Komiteen er samd i at det vert etablert eit nytt Innstillingsråd for dommarar. Kompetansen til å nemne opp dommarar skal liggje til Kongen i statsråd, etter at sakene er gitt ei avgrensa prøving i Justisdepartementet.

temetet. Komiteen ser det som naturleg at det er grunn til å lovfeste hovudprinsippa for ei slik nyordning. Kongen kan gje føresegner om dei meir detaljerte sakshandsamingsreglane. Sekretariatet skal vere ein del av den nye domstoladministrasjonen, der også medlemene i Innstillingsrådet skal delta i arbeidet med førebuinga av sakene.

Komiteen er vidare samd i at rådet skal ha sju medlemmer, der fem er juristar. Lengda på oppnemningsperioden bør vere fire år. Komiteen er samd med Domstolkommisjonen og Regjeringa i at Innstillingsrådet skal ha tre funksjonar: Innstilling i utnemningssaker og i dei fleste saker om konstitusjon lenger enn eit år, endeleg avgjerd i konstitusjonar inntil eit år, samt alle konstitusjonar som vert gjeve i tillegg til fast dommarstilling. Kortvarige dommarkonstitusjonar vert å avgjere av domstolleiaren i tråd med departementet sitt syn.

Komiteen ser det som rett at ansvarsområdet for Innstillingsrådet òg skal omfatte stillingar som dommar i Høgsterett, men ikkje konstitusjonar. Høgsterett skal ha rett til å uttale seg før oppnemning, men etter at Innstillingsrådet si innstilling er gjort kjent for dei.

Komiteen er vidare samd med Regjeringa i at når det gjeld stillinga som justitiarius i Høgsterett, skal ein kunne stå friare enn i høve til andre dommarutnemningar, og det er difor ikkje naturleg at denne stillinga vert handsama av Innstillingsrådet.

Komiteen har merka seg at Justisdepartementet meiner at dei føreslegne avgrensingane i Kongen sitt frie val av dommarar ikkje vil kome i konflikt med Grunnlova § 21.

Fleirtalet i komiteen, alle unntatt medlemmen frå Framstegspartiet og representanten Jørn L. Stang, er samd i at det er Kongen i statsråd som på fritt grunnlag nemner opp alle medlemene til Innstillingsrådet.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Jørn L. Stang mener at innstillingsutvalget bør oppnevnes etter de samme prinsipper som legges til grunn for oppnevningen av styret for domstoladministrasjonen, hvilket vil si at 3 dommere utnevnes av Høyesterett, 2 jurister av regjeringen og de 2 øvrige representantene i utvalget oppnevnes av Stortinget. Disse medlemmer er imidlertid enig med departementet i at Innstillingsrådet og styret for domstoladministrasjonen bør være to forskjellige organer.

Disse medlemmer fremmer forslag til endring i domstolloven § 55 a i tråd med dette.

Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader under pkt. 6.

9. MELLOMBELSE DOMMARAR

9.1 Samandrag

9.1.1 Innleiing

I dag er det ei rekkje ordningar med mellombelse dommarar. Stortinget har fleire gonger peika på problema ved bruk av konstituerte dommarar.

9.1.2 Reglane for bruk av mellombelse dommarar

Konstitusjon av vikarar kan skje m.a. når dommarstillingar er ledige, når det ligg føre omorganiseringsplanar eller når det oppstår ein tidsavgrensa trong for ekstra dommarkapasitet.

Det stillingsvernet utnemnde dommarar har etter Grunnloven § 22 gjeld og dommarar som vert konstituerte i statsråd. Dommarar som vert konstituerte ved departementsavgjerd er derimot underlagde dei same oppseiings- og avskilsreglar som ordinære statstenestemenn.

Departementet konstituerer gjennomsnittleg 15-20 dommarar pr. år, og det vart gjennomsnittleg konstituert 17 dommarar pr. år av Kongen i statsråd i perioden 1990 til 1998.

Bruken av dommarfullmektigar har lang tradisjon i Noreg. Normal tenestetid er to år, men den kan lengjast til tre år. Dommarfullmektigane sin funksjon og makt er med nokre avgrensingar formelt likestilt med embetsdommarar. Departementet har fleire gonger åtvart mot å gje for omfattande og krevjande dømmende oppgåver til dommarfullmektigar med avgrensa erfaring. Dommarfullmektigane utgjorde ved årsskiftet 1999/2000 ca. 34 pst. av alle dømmende stillingar i første instans.

Justisdepartementet har i ei årrekkje oppnemnt pensjonerte juristar, først og fremst pensjonerte dommarar, til å gjere teneste som ekstraordinære lagdommarar. I 1999 utførte desse 16,8 pst. av rettstimane i lagmannsretten, medan 19 pst. vart utført av herads- og byrettsdommarar som vart tilkalla til teneste i lagmannsrett.

9.1.3 Bruken av mellombelse dommarar i andre land

Mellombelse dommarar har vore brukt i stor utstrekning i Danmark, og ein søker no å avgrense bruken. I Finland og Sverige har rekrutteringa til domstolane i svært stor grad vore intern. Mellombelse dommarar vert m.a. nytta som vikarar, eventuelt ut over oppnådd alderspensjon.

Praksis i Norden og einskilde andre land vert referert i proposisjonen, jf. pkt. 9.3.

9.1.4 Domstolkommisjonen sitt forslag

Domstolkommisjonen foreslår at ein, før ein går til konstitusjon av personar utanfor domstolane, undersøker om det er mogleg å utnytte kapasitet ved andre domstolar. Vidare vert det foreslått å opprette faste dommarstillingar felles for fleire domstolar innanfor same instans, der dommaren fast held til ved éin domstol. Endeleg har kommisjonen foreslått at det vert prøvd ut ei ordning der det vert oppretta nokre nye, faste dommarstillingar ved nokre store domstolar, utover det talet på dommarar som domstolane sine eigne saker gjev grunnlag for. Domstolen skal ha plikt til å avgje desse dommarane til å handsame saker ved sideordna domstol i regionen svarande til eit visst vekeverk pr. år.

Faste dommarar som vert utnemnde med flytteplikt kan setjast inn ved dei domstolane som til ein kvar tid har mest å gjere. Kommisjonen meiner dette òg kan prøvast ut, til tross for at ein trur det vil vere liten interesse for stillingane.

Ved ein settedommarkonstitusjon grip Kongen, Justisdepartementet eller fylkesmannen inn i domstolane si saksfordeling og fastset kven som skal avgjere ei konkret sak. Domstolkommisjonen finn dette prinsipielt uheldig, og meiner settedommartrongen kan løysast utan at eit organ utanfor domstolane tek stilling til saksfordelinga.

Høgsterettsdommarar bør framleis konstituerast i statsråd etter forslag sett fram av Høgsterett.

Dommarfullmektigar må gjevast det same stillingsvernet som konstituerte dommarar og kome inn under dei same reglane om disiplinærordning og sidegjermål. Kommisjonen foreslår at dommarfullmektigar skal tilsetjast med same tenestetid som i dag av eit lokalt tilsetjingsråd for domstolane. Særordninga med at ein etter dommarfullmektigtida kan få ny dommarfullmektigstilling ved store byrettar, vert fjerna. Det bør ikkje vere fleire dommarfullmektigar enn faste dommarar ved nokon domstol.

Domstolkommisjonen har foreslått å avskaffe ordninga med at departementet oppnemner pensjonerte dommarar som ekstraordinære lagdommarar. Kommisjonen foreslår vidare at berre éin av dei tre dommarane i lagmannsretten kan vere ein tilkalla dommar. I dag er dette lovfesta for sivile saker, men avgrensinga bør gjelde generelt.

Domstolkommisjonen har i si lovskisse òg foreslått etablert eit utvida stillingsvern for alle dommarar.

9.1.5 Høyringsinstansane sitt syn

Fleire høyringsinstansar gjev uttrykk for at det prinsipielle utgangspunktet bør vere at dømmande avgjerder vert trefte av fast utnemnde embetsdommarar og at kvar einskild domstol sjølv dekkjer sin trong for arbeidskraft. Unntaka bør grunngjevast i praktiske be-

hov, og bruken av mellombelse dommarar bør reduserast.

Det er elles ulike kommentarar til dei einskilde delane av Domstolkommisjonens forslag.

9.1.6 Justisdepartementet sine vurderingar og forslag

Departementet sitt forslag vert oppsummert slik:

1. Konstitusjonar.

1.1 Retten til å konstituere dommarar som vikar held fram. Dersom det er mogleg, bør ein nytte dommarar felles for fleire domstolar eller bistand frå annan domstol. Det skal ikkje kunne konstituerast vikar til å handsame ein eller fleire konkret fastsette saker.

1.2 Ein vil framleis kunne konstituere dommarar som ekstrahjelp, men berre som subsidiær løysing etter at domstolleiar og domstoladministrasjon har vurdert om trongen kan dekkjast ved dommar felles for fleire domstolar eller bistand frå annan domstol. Ein skal ikkje kunne vedta ekstrahjelpkonstitusjon til å handsame ei eller fleire konkret fastsette saker.

1.3 Retten til å konstituere dommar på grunn av omorganisierungsplanar held fram.

1.4 Det vert gjennomført forsøk med oppretting av faste dommarstillingar felles for fleire domstolar innan same instans, der dommaren har sitt faste tilhald ved ein domstol.

1.5 Det vert gjennomført forsøk med øyremerkning av nokre nye faste dommarstillingar ved einskilte store domstolar, utover det talet på dommarar som domstolane sine eigne saker gjev grunnlag for. Domstolen skal ha plikt til å avgje dommarar til handsaming av saker ved andre domstolar i regionen tilsvarende eit visst vekeverk pr. år.

2. Det skal ikkje vere fleire dommarfullmektigar enn faste dommarar ved nokon domstol. Det vert foreslått oppretta nokre dommarstillingar til dei ca. 20 domstolane som i dag ikkje tilfredsstiller dette kravet til erstatning for eit tilsvarende tal på dommarfullmektigar. Meir systematiske opplæringsiltak og meir systematisk siling av kva for saker som vert tildelte dommarfullmektigar mv. bør finne stad.

3. Det vert lovfesta at det berre kan delta éin tilkalla eller ekstraordinær dommar ved handsaming av saker i lagmannsrett.

4. Alle mellombelse dommarar vert sikra det same utvida stillingsvernet for dommarar, jf. Grunnlova § 22 andre leddet.

9.1.7 Økonomiske og administrative konsekvensar

Ein lengre opplæringsperiode utan dømmande verksemd vil gjere at det for kvart dommarfullmektigårsverk gjennomsnittleg vil bli avgjort noko færre saker. Forslaget om at det ikkje bør vere fleire dommarfullmektigstillingar enn dommarstillingar ved nokon herads- eller byrett gjer at ca. 20 dommarfullmek-

tigstillingar må gjerast om til dommarstillingar. Meir-kostnaden ved desse endringane vil utgjere ca. kr 6 600 000 pr. år.

Departementet trur det er trong for 5-8 lagdommarstillingar for å kompensere for avgrensinga i bruk av tilkalla dommarar og ekstraordinære dommarar. Dette vil gje ein samla årleg kostnad på ca. 3 000 000-5 000 000 kroner.

9.2 Merknader frå komiteen

Komiteen er samd med Regjeringa i at retten til å konstituere dommarar som vikar, som ekstrahjelp, eller på grunn av omorganiseringar planar vert haldne ved lag. Likeeins er komiteen samd i at det bør gjennomførast forsøk med oppretting av faste dommarstillingar felles for fleire domstolar innan same instans, der dommaren har fast tilhald ved ein domstol, og at det vert gjort forsøk med øyemerking av eit viss tal nye faste dommarstillingar ved nokre store domstolar, utover det tal dommarar som domstolen sine eigne saker gjev grunnlag for.

Komiteen er samd i prinsippet om at det ikkje skal vere fleire dommarfullmektigar enn det er faste dommarar ved nokon domstol.

Komiteen har heller ingen merknad til at det vert lovfesta ei avgrensing av ordningane med at dommarar frå første instans vert tilkalla til teneste i lagmannsrett og med at pensjonerte dommarar vert nemnde opp som ekstraordinære lagdommarar. Det bør berre vere ein tilkalla eller ekstraordinær dommar ved handsaming av den einskilde sak i lagmannsretten. For å kompensere for redusert bruk av tilkalla dommarar og ekstraordinære dommarar må det opprettast eit tilstrekkeleg tal nye lagdommarstillingar. Komiteen er samd i at alle mellombelse dommarar vert sikra det same utvida stillingsvernet som gjeld for faste dommarar, jf. Grunnlova § 22 andre leddet.

10. DOMMARANE SINE SIDEGEREMÅL

10.1 Samandrag

10.1.1 Innleiing

Norske dommarar står relativt fritt til å inneha sidegeremål, og det er berre i ei viss utstrekning gjeve rettslege avgrensingar i form av forbod eller krav om godkjenning. Det gjeld ikkje noko krav om at sidegeremål skal registrerast.

10.1.2 Dagens ordning

Hovudtariffavtala innskrenkar statstilsette sin rett til å inneha lønna sidegeremål, og regelen om dette er òg tatt inn i arbeidsavtalen som er inngått med kvar einskild dommar.

I medhald av domstoloven er det vidare forbod mot at dommarar er advokatar, medlem av forliksrådet, lagrettemedlem eller meddommar. Kombinasjonen skifteforvaltar og overformyndar er og ulovleg.

Høgsterett har utarbeidd «Midlertidige regler om høyesterettsdommeres oppdrag og verv utenfor Høyesterett». I reglane vert det skilt mellom verv som høgsterettsdommarar ikkje må ha, verv som skal føreggjast justitarius og verv som er registreringspliktige. Alle dommarane i Høgsterett deltar i denne frivillige registreringsordninga. Registeret er offentleg.

Domstolkommisjonen har gjennomført ei spørjeundersøking som viste at mange dommarar har sidegeremål. Dommarane sine inntekter er i stor grad knytt til nokre typar av sidegeremål, særleg frå delta-king i statlege styre, råd og utval, frå næringsverksemd og frå anna juridisk verksemd.

I proposisjonen punkt 10.3 vert det gjort greie for internasjonale ordningar og erfaringar frå Danmark og Sverige.

10.1.3 Domstolkommisjonen sitt forslag

Domstolkommisjonen foreslår at det vert innført rettsleg regulering av dommarane sine sidegeremål. Reguleringa vil i hovudsak vere registrering av sidegeremål, ei godkjenningsordning for ein del sidegeremål, og ei viss utviding av dagens forbodsordning.

Dei *forboda* som gjeld i dag, held fram. I tillegg vert det foreslått at ein dommar ikkje skal kunne utøve rettshjelpsverksemd, eller vere medlem av voldgiftsrett etter oppnemning av éin part.

Kommisjonen går vidare inn for at det i større utstrekning enn i dag vert innført reglar om *godkjenning* av sidegeremål og at desse reglane vert lovfesta. Dette gjeld sidegeremål som kan medføre at dommaren meir enn stundom kan verte ugild, som hemmar/sinkar arbeidet i dommarstillinga, sidegeremål i kollegiale forvaltningsorgan der ein må rekne med at organet sine avgjerder kan bli brakt inn for domstolane, sidegeremål i privat eller offentleg næringsverksemd og i private tvisteløysande nemnder, eller oppnemning som medlem av voldgiftsrett.

Tre tilfelle vert foreslått unntatt frå godkjenning. Dette gjeld val eller oppnemning som vert gjort av Stortinget eller av Kongen i statsråd, val som stortingsrepresentant, medlem av Sametinget eller av folkevalde organ i kommunar og fylkeskommunar, og verv i registrerte politiske parti.

Kommisjonen foreslår at ei rekkje av dommarane sine sidegeremål skal *registrerast*. Det same gjeld opplysning om siste stilling før tilsetjing som dommar. Unntatt frå registrering er medlemskap i politiske parti, trussamfunn, interesseorganisasjonar eller i ideelle lag, verv og liknande i ideelle lag som har færre enn 100 medlemmer, samt enkeltstående foredrag og liknande.

Det er dissens i kommisjonen med omsyn til om det skal innførast registreringsordning for medlemskap i ideelle lag der medlemene har særlege plikter overfor kvarandre (brorskap- og søstersamband). Etter mindretalet sitt forslag skal medlemskap eller verv i slike organisasjonar omfattast av registreringsplikta, medan fleirtalet går mot registreringsplikt her.

Vidare foreslår Domstolkommisjonen at investeringar som representerer eigarinteresser i selskap, skal registrerast dersom dei kjem over ei grense som vert fastsett av Kongen.

Ein kvar skal ha rett til å gjere seg kjent med opplysningane i registeret.

10.1.4 Høyringsinstansane sine vurderingar

Det store fleirtalet av domstolar som har avgitt høyringsuttale, stør hovudtrekka i kommisjonen sitt forslag. Den norske Dommerforening er skeptisk til forslaget om at verv i ideelle lag skal registrerast, og fleire er imot kommisjonen sitt forslag om å forby voldgiftsoppdrag etter oppnemning av ein part.

Det er elles ulike syn blant høyringsinstansane på ulike delar av kommisjonen sitt forslag.

10.1.5 Justisdepartementet sine vurderingar og forslag

Innleiing

Som Domstolkommisjonen, meiner Justisdepartementet at *registrering* av sidegjere mål bør vere det viktigaste elementet i den samla reguleringa av dommarane sine sidegjere mål. *Forbod* vert i liten grad foreslått, medan det vert innført ei *godkjenningssordning*.

Datilsynet tilrår i si høyringsuttale at det bør vurderast å lovfeste ein rett til å fråvike registreringsplikta i dei tilfella personvernomsynet veg tyngre enn omsynet til registreringsordninga. Domstolkommisjonen meinte at dette ikkje var noko god løysing, men departementet finn grunn til å opne for eit slikt unntak i spesielle tilfelle, jf. forslaget til ny § 121 k i domstoloven.

Domstolkommisjonen har peika på at dommar-deltaking i SEFO reiser vesentlege prinsipielle problem. Departementet ønskjer å hauste noko meir erfaring med utviklinga i samansetjinga av organet før det eventuelt vert sett i gong eit nytt utgreiingsarbeid på dette området.

Registrering

I utgangspunktet skal alle sidegjere mål for dommarar registrerast, likevel slik at det vert gjort unntak frå registreringsplikta i tråd med kommisjonen sitt forslag.

Så vel medlemskap som verv i brorskap- og søstersamband vert registreringspliktig fordi dette vil bringe klåre liner og offentleg innsyn, og gjere det en-

klare for partar og prosessfullmektigar å vurdere eventuelt ugildskap tidleg i prosessen.

Godkjenning

Konkret foreslår departementet at dommarar ikkje utan godkjenning skal kunne påta seg gjere mål som er utan direkte samanhang med dommarstillinga, og som gjere det vanskeleg å utføre dei pliktene som er knytt til den. Innføringa av ei godkjenningssordning for arbeidstyngande sidegjere mål representerer ikkje noko anna eller meir enn det som følgjer av den alminnelege, ulovfesta lojalitetsplikten i arbeidstilhøve. Det nye er at ordninga vert lovfesta. Ei tilsvarande ordning vert innført for sidegjere mål som meir enn stundom kan gjere dommaren ugild.

Det vert gjort unntak for alle val og oppnemningar som vert gjorde av Stortinget eller av Kongen i statsråd, også til granskingskommisjonar. Reglane om godkjenning bør derimot gjelde for val som vert gjort av eit anna folkevald organ eller av eit politisk parti.

Departementet foreslår ikkje å følgje opp kommisjonen sitt forslag om forbod mot at dommarar tek på seg voldgiftsoppdrag på grunnlag av oppnemning berre av den eine parten, men følgjer elles opp kommisjonen sitt forslag til godkjenningssordning, jf. ny § 121 c i domstoloven.

Forbod

Eksisterande forbod mot stillings- og funksjonskombinasjonar vert førte vidare. Forbodet mot advokatverksemd vert utvida til å omfatte eit forbod mot å utøve rettshjelp stendig eller mot vederlag.

Det vert vidare foreslått innført eit alminneleg forbod mot at personar som vert tilsette fast som dommar kan ha permisjon frå tidlegare stilling, og mot at dommarar tek imot løn eller anna godtgjering frå tidlegare eller framtidig arbeidsgjevar.

Det praktiske opplegget for godkjenning og registrering av sidegjere mål

Domstolkommisjonen sitt fleirtal har foreslått at godkjenningsskompetansen vert lagt til den sentrale domstoladministrasjonen. Fleire høyringsinstansar har gått inn for at ein vesentleg del av godkjenningsskompetansen bør leggjast til domstolleiar.

Justisdepartementets er einig i at domstolleiar bør ha ansvaret for å ta stilling til godkjenningssaker for dommarane ved vedkomande domstol. Departementet foreslår likevel at det er domstoladministrasjonen som skal handsamast desse sakene i den aller første fasen, men at det vert opna opp for å delegere retten til domstolleiar.

Domstolleiaren si avgjerd kan klagast inn for domstoladministrasjonen som og skal vere registeransvarleg. De nærare detaljane om godkjenning og registrering av sidegjere mål vil bli nedfelt i føresegnar.

10.1.6 Administrative og økonomiske konsekvensar

Samla sett vil ein få ein eingangskostnad ved etablering av registrerings- og godkjenningsordninga på ca. kr 250 000. Dei årlege kostnadene til arbeid med registrering, godkjenning og systemvedlikehald ventar ein vil utgjere ca. kr1 00000.

10.2 Merknader frå komiteen

Komiteen er samd i at reglane om sidegjere mål vert fastsette i lov for dommarar. Forlikrådsmedlemmer, meddommarar og dommarar i særdomstolane vert ikkje i denne omgangen omfatta av ordninga.

Komiteen er samd i at registrering av sidegjere mål bør utgjere det vesentlegaste elementet i den samla reguleringa av dommarane sine sidegjere mål. Nærare detaljar om opplegget for godkjenning og for registrering av sidegjere mål må bli nedfelt i føresegnar.

11. KLAGE- OG DISIPLINÆRORDNING FOR DOMMARAR

11.1 Samandrag

11.1.1 Gjeldande rett/praksis

Faste dommarar kan berre gjevast avskil etter sivil rettergang og dom i medhald av Grunnlova § 22. Melombelse dommarar kan gjevast avskil administrativt og dei kan bli oppsagde, med mindre dei er konstituerte av Kongen.

Den alminnelege straffelovgjevinga gjeld og dommarane sine straffbare handlingar. Dertil kjem ein del særlege reglar i straffeloven som gjeld for offentlege tenestemenn som sviktar i si stillingsutøving. Ein dommar kan og bli frådømt stillinga som straff, eller pådra seg skadebotansvar ved mistak/unnlating. Høgsterettsdommarar står i ei særstilling idet saker om straffbare handlingar vert førte for Riksrett og dei kan heller ikkje fjernast frå stillinga på anna måte enn ved straffedom.

Regjeringa har rett og plikt til å føre tilsyn med dommarar, og kan reagere med visse, mildare åtgjerder overfor kritikkverdig dommarframferd. Kritikken kan gjelde både tenestlege tilhøve og private tilhøve som går ut over vedkomande dommar sitt omdømme og borgarlege vørnad. Det er likevel noko uklårt kva som ligg i disiplinærmakta, og nokon formell klageordning er ikkje etablert. Departementet er og varsam med å gripe inn overfor kritikkverdig dommarframferd på grunn av prinsippet om at domstolane og dommarane er uavhengige.

Domstolleiaren vil kunne påtale det dersom regelverk eller administrative vedtak ikkje vert følgde. Domstolleiar har både rett og plikt til å innrapportere

til Justisdepartementet meir alvorlege eller gjentekne brot på administrative rutiner mv.

I proposisjonen gjer ein greie for disiplinærordninga for andre stillings- og yrkesgrupper, m.a. advokatar. Vidare gjer ein greie for internasjonale og andre lands nasjonale ordningar. Generelt kan det seiast at disiplinærtiltak i form av åtvaring og kritikk er vanleg i andre land, men og meir vidtgåande tiltak finnest. Fleire land har formaliserte klageordningar. I nokre land er dommarane ved den/dei høgste domstolane unntatt frå disiplinærordninga.

11.1.2 Domstolkommisjonen sitt forslag

Domstolkommisjonen foreslår at dei grunnleggjande reglane om dommarane si rettslege stilling, til dette høyrer reglane om straff, avskil, suspensjon og erstatning, held fram som no. Kommisjonen meiner likevel det i tillegg er trong for ei heilt ny klage- og disiplinærordning. Klage- og disiplinærordninga er foreslått å gjelde for tilhøve i tenesten, arbeidsrettslege plikter i tilknytning til tilsetjingstilhøvet og tilhøve utanfor tenesten.

For å kunne nytte disiplinærtiltak, må det stillast som vilkår at dommaren har opptrådt klanderverdig. Dei foreslåtte disiplinærtiltaka er «kritikk» og «advarelse», som skal kunne gjerast offentleg i anonymisert form. Ei åtvaring vil vere det strengaste tiltaket.

Klagerett vert gitt til dei personane som direkte og personleg er utsette for dommaren si kritikkverdige framferd, først og fremst aktørane i retten. Ein dommar må og sjølv kunne be disiplinærorganet avklare om ho/han har gjort noko kritikkverdig. Vidare skal domstolleiar, domstoladministrasjonen (etter fleirtalet sitt forslag), Justisdepartementet og Den Norske Advokatforening ha klagerett. Det same gjeld andre organisasjonar som kan ha ei særleg interesse i å få disiplinærorganet si vurdering, for eksempel presseorganisasjonane. Disiplinærorganet bør og ha rett til å ta ei sak til handsaming av eige tiltak. For tilhøve utanfor tenesten skal berre Justisdepartementet, den sentrale domstoladministrasjon (etter fleirtalet sitt forslag) og domstolleiar ha klagerett, i tillegg til disiplinærorganet sin eigen initiativrett.

Kommisjonen tilrår at det vert etablert eit eige administrativt, kollegialt klage- og disiplinærorgan for dommarar. Organet skal fungere fritt og sjølvstendig uavhengig av både regjeringa og ein eventuell ny domstoladministrasjon. Tilsynsutvalet skal etter framlegget setjast saman av to representantar for ålmenta (som vert valde av Stortinget) to dommarar og ein advokat (som alle vert oppnemnde av regjeringa). Regjeringa oppnemner leiaren.

Eit fleirtal i kommisjonen foreslår at den innklaga dommaren får same rett til å forklare seg for Tilsynsutvalet som embetsmann/tenestemann har etter tenestemannsloven § 19 i sak om ordensstraff. Kommisjonen sitt mindretal meiner at det må vere opp til Til-

synsutvalet å avgjere om det er trong for å høyre dommaren si munnlege forklaring.

Kommisjonen er og delt i synet på omfanget av den rettslege overprøvinga av vedtak frå Tilsynsutvalet. Eit fleirtal meiner at den bør avgrensast til prøving av rettsbruken, sakshandsaminga og det faktiske grunnlaget for vedtaket, i tråd med dei alminnelege reglane som gjeld for overprøving av vedtak i forvaltningsorgan. Mindretalet meiner at alle lengst mogleg bør ha krav på at avgjerder som er vesentlege for dei, skal kunne overprøvast fullt ut ein gong.

Kommisjonen foreslår at alle dommarar skal omfattast av disiplinærordninga. Og lekdommarar, inkludert medlemmer av forliksråd, vert omfatta så langt det passar.

11.1.3 Høyringsinstansane sine vurderingar

Blant dei domstolane som har avgitt uttale, er det ei klår overvekt som er for at det vert oppretta ei eiga disiplinærordning for dommarar. Og Den norske Dommerforening stør forslaget. Trongen for eit regelsett for «god dommarskikk» vert m.a. teke opp av Norges Juristforbund og Den norske Dommerforening, og det vert reist spørsmål om det er ønskeleg å overlate utviklinga av dette til disiplinærorganet. Det er ulike syn på om retten bør ha full prøvingsrett ved overprøving av Tilsynsutvalet sine avgjerder. Nokre domstolar meiner at lekdommarar ikkje bør omfattast av disiplinærordninga.

Når det gjeld spørsmålet om høgsterettsdommarar skal omfattast av klage- og disiplinærordninga uttaler Høgsterett at den tvil Domstolkommisjonen har gjeve uttrykk for, og har gjort seg gjeldande for fleire av dommarane i Høgsterett, og konklusjonen hjå dommarane er ulik.

11.1.4 Justisdepartementet sine vurderingar og forslag

Justisdepartementet foreslår etablert ei ny klage- og disiplinærordning som i hovudsak er i tråd med kommisjonen sitt framlegg.

Nokre høyringsinstansar har gjeve uttrykk for ein viss skepsis mot ei klage- og disiplinærordning. Desse innvendingane må ein kunne koma i møte ved ein vid rett til å avvise klårt grunnlause klager.

Departementet er einig med kommisjonen om rekkjevidda for disiplinærordninga. Ved vurderinga av om tilhøve utanfor tenesten skal vere omfatta, må ein vege trongen for dette mot omsynet til dommarane sitt privatliv og personvern, og slike tilhøve skal berre kunne takast opp i ekstraordinære situasjonar.

Etter gjentatt åtvaring og/eller kritikk, bør ansvarleg tilsetjingsmakt vurdere om det skal reisast avskilssak. I andre land er det ikkje uvanleg med økonomiske sanksjonar. Slike sanksjonar har eit strafferettsleg preg, og høyrer etter departementet si vurdering heime i strafferettspleien.

Departementet følgjer opp kommisjonen sitt forslag om klagerett. Det er eit særskilt spørsmål om og tilsette ved eit dommarkontor skal ha klagerett i samband med reint administrative tilhøve. Justisdepartementet tilrår at den tilsette må bringe saka inn for den sentrale domstoladministrasjonen.

Tilsynsutvalet skal setjast saman av fem medlemmer som foreslått av kommisjonen, men departementet foreslår at alle vert oppnemnde av Kongen i statsråd. Det kan vere aktuelt å motta forslag frå eksempelvis domstolane, Den norske Dommerforening eller andre organisasjonar som representerer den aktuelle gruppa. Regjeringa skal likevel stå fritt i sitt val av personar til utvalet.

Funksjonstida for Tilsynsutvalet sine medlemmer vert fire år, med høve til gjenoppnemning for éin ny periode. Sekretariatsfunksjonen vert lagt til den nye domstoladministrasjonen.

Retten til å utnemne dommarar, suspendere dommarar samt ta ut tiltale i straffesak skal framleis liggje til Kongen. Dersom Tilsynsutvalet meiner at ein dommar sitt tilhøve kvalifiserer for straffesak eller suspensjon/sivil avskil, må utvalet ha ein plikt til straks å melde saka til påtalemakta/Justisdepartementet. Også domstoladministrasjonen vil kunne initiere ei straffe-, avskils- eller suspensjonssak.

Departementet foreslår at ein dommar som vert innklaga til Tilsynsutvalet skal ha same rett til å forklare seg munnleg direkte overfor Tilsynsutvalet, som ein embetsmann/tenestemann har rett til etter tenestemannsloven. Og klagar bør gjevast ein slik rett. Unntak gjeld der Tilsynsutvalet finn at det klårt ikkje er trong for munnleg forklaring. Tilsynsutvalet må og ha ein rett til å påleggje så vel dommaren som klagaren å møte for Tilsynsutvalet.

Alle realitetsavgjerder skal treffast av eit samla utval og Tilsynsutvalet skal som hovudregel handsame sakene i møte. Avgjerder vert trefte med alminneleg fleirtal. Det er høve til å delegere retten til å avvise klager til leiaren eller eit av dei andre medlemmene i utvalet. Det vert foreslått ein klagefrist på tre månader. Kjem ei klage etter at fristen har gått ut, bør Tilsynsutvalet framleis ha rett, men ikkje plikt til å realitetshandsame den innan ein absolutt frist på 1 år.

Møtene i utvalet bør som hovudregel foregå for lukka dører. Avgjerdene utvalet tek bør vere offentlege, men i anonymisert form.

Departementet foreslår at domstolane si overprøving av Tilsynsutvalet sine avgjerder vert avgrensa til prøving av rettsbruken, sakshandsaminga og det faktiske grunnlaget for vedtaket.

Justisdepartementet meiner at alle juridiske dommarar bør omfattast av disiplinærordninga. Departementet er meir i tvil om lekdommarar bør omfattast, og konkluderer med at ein førebels ikkje bør gjere den nye klage- og disiplinærordninga gjeldande overfor lekdommarar eller forliksråda.

11.1.5 Administrative og økonomiske konsekvensar

Samla personalkostnader til Tilsynsutvalet inkludert sekretariatet vert rekna til omkring kr 250 000 pr. år.

11.2 Merknader frå komiteen

Komiteen ser at det er naudsynt å ha eit eige organ for klage og disiplinærordning og stør forslaget om å opprette eit tilsynsutval for dommarar. Komiteen meiner som departementet at organet bør ha fem medlemmer. Funksjonstida skal vere fire år, med rett til reoppnemning.

Komiteen er einig i at mynde til å utnemne dommarar, suspendere dommarar, samt ta ut tiltale i straffesak framleis skal liggje hjå Kongen i statsråd.

Fleirtalet i komiteen, alle unntatt medlemmen frå Framstegspartiet og representanten Jørn L. Stang, sluttar seg til at medlemene i Tilsynsutvalet vert å nemne opp av Kongen i statsråd.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Jørn L. Stang mener at tilsynsutvalget bør ha navnet «Domstoltilsynet» og oppnevnes etter de samme prinsipper som domstoladministrasjonen med den endringen at utvalget bare skal ha 5 medlemmer. Tilsynet bør settes sammen av 2 dommere oppnevnt av Høyesterett, 1 advokat oppnevnt av regjeringen og 2 representanter oppnevnt av Stortinget.

Disse medlemmer fremmer forslag til endring av domstolloven § 235 i tråd med dette.

12. ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSA

Stillingstrongen i den nye domstoladministrasjonen på om lag 65 personer vil bli dekt inn ved overføring av stillingar frå Justisdepartementet og RIFT.

Justisdepartementet reknar med at omstillingskostnadene vil kunne utgjere om lag kr 23 000 000. Under etableringsfasen er det vidare trong for omkring kr 6 000 000 til dekning av eingongsinvesteringar. Dei årlege driftskostnadene vert om lag kr 40 000 000. Av dette vil om lag kr 35 000 000 kunne overførast frå kap. 400 Justisdepartementet og kap. 410 Herads- og byrettane. Det vert foreslått at den nye domstoladministrasjonen vert etablert så raskt som mogleg, men det synest tidlegast å kunne skje i løpet av andre halvår 2002.

Den samla meirutgifta i samband med innføringa av ny handsamingsmåte for sakene om dommarutnemningar er sett til kr 500 000 pr. år.

Endringar knytt til dommarfullmektigar, ekstraordinære lagdommarar og tilkalla dommarar reknar ein med vil utgjere ein årleg meirutgift på 10-15 mill. kroner.

Domstoladministrasjonen sitt årlege arbeid med registrering og godkjenning av sidegjere mål er rekna å koste ca. kr 100 000. I tillegg kjem utviklingskostnader på kr 230 000.

Samla årleg kostnad til klage- og disiplinærordninga blir ca. kr 250 000.

13. FORSLAG FRÅ MINDRETAL

Forslag frå Framstegspartiet og representanten Jørn L. Stang:

Forslag 1

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven) gjøres følgende endringer:

§ 33 a første ledd skal lyde:

Styret for domstoladministrasjonen består av sju medlemmer med personlige varamedlemmer. Kongen oppnevner to advokater, Høyesterett oppnevner tre dommere og Stortinget velger to medlemmer til styret. Høyesterett kan oppnevne en annen særlig kvalifisert representant for domstolene i stedet for en av de tre dommerne. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for styret for domstoladministrasjonen.

§ 55 a første ledd skal lyde:

Innstillingsrådet for dommere skal avgi innstilling i forbindelse med dommerutnevning og foreta enkelte konstitusjoner etter nærmere bestemmelser i §§ 55 e og 55 f. Innstillingsrådet består av sju medlemmer med personlige varamedlemmer. Kongen oppnevner en advokat og en jurist ansatt i det offentlige, Høyesterett oppnevner tre dommere og Stortinget velger to medlemmer til Innstillingsrådet. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for Innstillingsrådet.

§ 235 første ledd skal lyde:

Domstoltilsynet behandler klager og vurderer disiplinært tiltak mot dommere. Domstoltilsynet består av fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Kongen oppnevner en advokat, Høyesterett oppnevner to dommere og Stortinget velger to medlemmer som representanter for allmennheten til Domstoltilsynet. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for Domstoltilsynet.

I følgende bestemmelser skal uttrykket «Tilsynsutvalget» endres til «Domstoltilsynet»: §§ 236, 237, 238, 239 og 240.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen lokalisere den nye domstoladministrasjonen til Oslo.

14. TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen viser til proposisjonen og det som står føre, og rår Odelstinget til å gjere følgjande

vedtak til lov

om endringer i domstoloven m.m.
(den sentrale domstoladministrasjon og dommernes arbeidsrettslige stilling)

I

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstoloven) gjøres følgende endringer:

§ 4 første punktum skal lyde:

Når saksmengden gjør det påkrevd, kan Høyesterett etter bestemmelse av *domstoladministrasjonen* deles i flere avdelinger.

§ 10 annet ledd oppheves.

Nåværende tredje ledd blir nytt annet ledd og skal lyde:

Førstelagmannen kan tilkalle dommere fra herreds- og byrettene i lagdømmet til å ta sete i retten. Når særlige grunner foreligger, kan førstelagmannen også tilkalle dommere ved herreds- og byrettene og lagmannsretten i et annet lagdømme dersom de er villige til å gjøre tjeneste. *Retten kan ikke settes med mer enn en tilkalt dommer eller pensjonist som er konstituert etter § 55* uten når en av lagmannsrettens dommere uventet får forfall. Til behandling av anke eller kjæremål tilkalles ikke dommere fra den herreds- eller byrett som har behandlet saken i første instans.

§ 11 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Hvor saksmengden gjør det påkrevd, kan lagmannsretten etter bestemmelse av *domstoladministrasjonen* deles i avdelinger.

§ 18 første ledd første punktum skal lyde:

For hvert lagsokn fastsetter *domstoladministrasjonen* ett eller flere rettssteder.

§ 19 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Hvor saksmengden gjør det påkrevd, kan herreds- og byrettene etter bestemmelse av *domstoladministrasjonen* deles i avdelinger.

§ 20 annet ledd oppheves.

Nåværende tredje ledd blir nytt annet ledd og skal lyde:

Domstoladministrasjonen kan oppnevne en særskilt dommer til forhørsdommer i en eller flere bestemte straffesaker eller til å styre skjønn, ekspropriasjonssaker eller saker som reises under ett etter lov om rettergangsmåten for tvistemål § 23 a, når det er påkrevet fordi saken er vidtløftig eller fordi forretningene bør ledes av samme dommer i flere domssokn. For skjønn, ekspropriasjonssaker og saker etter lov om rettergangsmåten for tvistemål § 23 a kan domstoladministrasjonen oppnevne et varamedlem som skal følge forhandlingene og tre inn i retten om formannen får forfall.

§ 23 skal lyde:

I de domssogn, hvor *domstoladministrasjonen* finner det påkrevet, skal dommerfullmektiger ansettes.

Fullmektigen kan på dommerens vegne utføre hans forretninger. Dog kan han ikke lede hovedforhandling eller avsi dom uten etter særskilt bemyndigelse eller i uforutsette forfallstilfeller. Bemyndigelse gis av *domstoladministrasjonen* eller av domstollederen etter nærmere bestemmelse gitt av *domstoladministrasjonen*.

§ 25 skal lyde:

Domstoladministrasjonen fastsetter ett eller flere faste rettssteder for herreds- og byrettene.

Dersom ikke staten stiller rettslokale til rådighet, skal vedkommende kommune eller kommuner skaffe rettslokale og nødvendige andre rom på rettssted som nevnt i første ledd, og dessuten sørge for oppvarming, lys, renhold og utstyr i rommene. Utgiftene til dette dekkes i alle tilfelle av vedkommende kommune eller kommuner. Mellom flere kommuner fordeles utgiften i forhold til folkemengden ved siste folketelling. *Domstoladministrasjonen kan i særlige tilfelle fastsette en annen fordelingsmåte.*

Rettslokalene må være godkjent av *domstoladministrasjonen*.

Når det er hensiktsmessig, kan rett settes på andre steder.

Nytt kapittel 1 A skal lyde:

Kapittel 1 A Den sentrale domstoladministrasjonen

§ 33

Domstoladministrasjonen ledes av et styre som sørger for at den sentrale administrasjonen av domstolene skjer på en forsvarlig og hensiktsmessig måte.

Gjennom Stortingets behandling av budsjettproposisjonen gis årlige retningslinjer for domstoladmi-

nistrasjonens virksomhet og administrasjonen av domstolene.

Kongen i statsråd kan treffe vedtak om domstoladministrasjonens virksomhet og administrasjonen av domstolene. Domstoladministrasjonen skal gis anledning til å uttale seg før det treffes slike vedtak. Stortinget skal underrettes om vedtaket.

§ 33 a

Styret for domstoladministrasjonen består av sju medlemmer med personlige varamedlemmer. Kongen oppnevner tre dommere og to advokater til styret, og Stortinget velger to medlemmer. Kongen kan oppnevne en annen særlig kvalifisert representant for domstolene i stedet for en av de tre dommerne. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for styret for domstoladministrasjonen.

Oppnevning og valg skjer for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning eller gjenvalg for én periode.

Oppnevningen eller valget kan trekkes tilbake dersom et medlem ikke er i stand til eller villig til å utføre vervet på en forsvarlig måte.

Kongen kan avsette styret dersom det ikke følger opp kritikk fra Riksrevisjonen. Styret kan også avsettes hvis det kan bebreides for ikke å følge opp retningslinjer etter § 33 annet ledd eller vedtak av Kongen i statsråd etter § 33 tredje ledd. Det samme gjelder hvis styret ikke følger bestemmelser fastsatt i lov eller forskrift. Kongen skal straks underrette Stortinget om at styret er avsatt.

Direktøren for domstoladministrasjonen eller den direktøren bemyndiger, har møterett i styret, unntatt når styret behandler klager over direktørens vedtak, jf. § 33 b første ledd.

§ 33 b

Forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder for domstoladministrasjonens virksomhet. Klageinstans for direktørens vedtak er styret og for styrets vedtak Kongen i statsråd.

Styret har tilsettingsmyndighet for domstoladministrasjonens stillinger. For lederstillinger utenom stillingen som domstoladministrasjonens direktør, avgir direktøren forslag. For andre stillinger avgis innstillingen fra et innstillingsråd etter tjenestemannsloven. Styret kan delegere til direktøren å foreta ansettelser.

Når styret er tilsettingsmyndighet, skal minst to representanter for de ansatte i domstoladministrasjonen tiltre styret. Dette gjelder også når styret behandler slike saker som nevnt i tjenestemannsloven §§ 8 til 10 og §§ 12 til 17 nr. 3.

Styret fastsetter eventuell stillingsinstruks for direktøren og instruks for saksbehandlingen i domstoladministrasjonen.

§ 33 c

Domstoladministrasjonen fremmer forslag til budsjett for domstolene for departementet.

Domstoladministrasjonen fastsetter antall faste dommerstillinger for den enkelte domstol. I tillegg kan det opprettes faste dommerstillinger felles for flere domstoler. Domstoladministrasjonen gir nærmere bestemmelser om organiseringen av disse dommernes tjenester.

§ 33 d

Kongen kan gi nærmere forskrifter om domstoladministrasjonens virksomhet.

§ 55 skal lyde:

Dommere til Høyesterett, lagmannsrettene og herreds- og byrettene utnevnes som embetsmenn av Kongen etter Grunnloven § 21.

Til dommere bør utnevnes personer som tilfredsstiller høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper. Dommere bør rekrutteres blant jurister med forskjellig yrkesbakgrunn.

En dommer er uavhengig i sin dømmende virksomhet. En dommer skal utføre sin dommergjerning upartisk og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt.

Dommere kan ikke sies opp eller forflyttes mot sin vilje og kan bare avskjediges etter rettergang og dom.

Ny § 55 a skal lyde:

Innstillingsrådet for dommere skal avgi innstilling i forbindelse med dommerutnevning og foreta enkelte konstitusjoner etter nærmere bestemmelser i §§ 55 e og 55 f. Kongen oppnevner sju medlemmer med personlige varamedlemmer til Innstillingsrådet. Innstillingsrådet skal bestå av tre dommere, en advokat, en jurist ansatt i det offentlige og to medlemmer som ikke er jurister. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for Innstillingsrådet.

Oppnevningen skal skje for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning for én periode.

Oppnevningen kan trekkes tilbake dersom et medlem ikke er i stand til eller villig til å utføre vervet på en forsvarlig måte.

Direktøren for domstoladministrasjonen eller den direktøren bemyndiger, har møterett i Innstillingsrådet.

Ny § 55 b skal lyde:

Kongen innhenter innstilling fra Innstillingsrådet for dommere før en dommer blir utnevnt etter § 55.

Innstillingsrådet innhenter de opplysninger som er nødvendige, for å gi innstilling. Til dommerembeter i herreds- og byretten og i lagmannsretten gir domstollederen skriftlig uttalelse.

Innstillingsrådet gir en begrunnet innstilling av tre kvalifiserte søkere til ledige dommerembeter. Dersom Innstillingsrådet ikke innstiller tre søkere, skal dette begrunnes.

Til ledig embete som høyesterettsdommer gir høyesterettsjustitiarius muntlig eller skriftlig uttalelse direkte til departementet etter at Innstillingsrådet har gitt sin innstilling.

Om habilitet for medlemmene av Innstillingsrådet gjelder §§ 106 og 108.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om behandlingen av innstillingssaker.

Reglene i denne paragrafen gjelder ikke for utnevning av høyesterettsjustitiarius.

Ny § 55 c skal lyde:

Dersom Kongen vurderer å utnevne en søker som ikke er innstilt, skal det bes om en uttalelse fra Innstillingsrådet om denne søkeren. En søker som innstilles av et mindretall av Innstillingsrådet, skal anses som innstilt.

Ny § 55 d skal lyde:

Midlertidige dommere til Høyesterett, lagmannsrettene og herreds- og byrettene kan bare konstitueres eller tilsettes i de tilfeller som er nevnt i §§ 55 e til 55 g.

Ny § 55 e skal lyde:

En dommer som er utnevnt etter § 55 kan ved siden av sin faste stilling konstitueres som dommer ved en sideordnet domstol for inntil to år ved

- 1. ledighet eller fravær i dommerstilling*
- 2. inhabilitet*
- 3. behov for ekstra dommere eller*
- 4. omorganisering av domstoler.*

En dommer eller en pensjonert dommer kan likevel alltid konstitueres ved en annen domstol for å foreta vigsler. Slik konstitusjon gjøres av domstollederen der vigselen skal foretas.

Beslutning om konstitusjon som nevnt i første ledd, gjøres av Innstillingsrådet for dommere. Innstillingsrådet kan delegere til domstoladministrasjonen å foreta konstitusjonen. Konstitusjoner med varighet inntil tre måneder kan foretas av domstollederen.

Ny § 55 f skal lyde:

Dersom behov som nevnt i § 55 e første ledd ikke dekkes ved konstitusjon ved siden av fast dommerstilling etter § 55 e tredje ledd eller ved en flyttbar dommer etter § 33 c annet ledd, kan ny dommer konstitueres for inntil to år.

Beslutning om konstitusjon som nevnt i første ledd, gjøres av Innstillingsrådet for dommere, men av Kongen dersom konstitusjonen har lengre varighet enn ett år eller konstitusjonen gjelder Høyesterett.

Innstillingsrådet kan delegere til domstoladministrasjonen å foreta konstitusjon. Før Kongen beslutter konstitusjon for en annen domstol enn Høyesterett, skal Kongen innhente innstilling fra Innstillingsrådet. Til konstitusjon som høyesterettsdommer gir høyesterettsjustitiarius muntlig eller skriftlig uttalelse direkte til departementet.

Ny § 55 g skal lyde:

Dommerfullmektiger tilsettes for inntil to år av domstollederen.

Domstollederen kan forlenge dommerfullmektigens tjeneste, men samlet tjeneste kan ikke overstige tre år. Departementet kan fastsette unntak for varigheten av dommerfullmektigenes funksjonstid.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om tilsetting av dommerfullmektiger.

Ny § 55 h skal lyde:

En midlertidig dommer, herunder dommerfullmektig, kan ikke sies opp eller forflyttes mot sin vilje og kan bare avskjediges etter rettergang og dom i den perioden konstitusjonen eller tilsettingen gjelder for. Dersom en konstitusjon eller tilsetting har vart i mer enn ett år, skal den midlertidige dommeren ha minst en måneds varsel før stillingen opphører. Etter utløpet av perioden fratrer midlertidige dommere uten oppsigelse eller avskjed.

Ny § 55 i skal lyde:

Forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder for utnevning av faste og midlertidige dommere.

Offentlige søkerlister til dommerstillinger skal inneholde samtlige søkers navn og alder og fullstendige opplysninger om deres utdanning og praksis i offentlig og privat virksomhet.

Innstillingsrådets innstilling uten begrunnelse er offentlig. Det samme gjelder anmodning om tilleggs-vurdering etter § 55 c, men uten at søkerens navn er offentlig, og Innstillingsrådets tilleggsinnstilling.

Ny § 55 j skal lyde:

Domstoladministrasjonen avgjør søknader om permisjon fra faste og midlertidige dommere. Permisjoner med varighet inntil tre måneder avgjøres av domstollederen.

§ 60 skal lyde:

Alle dommere unntatt meddommere og skjønnsmenn skal gi skriftlig forsikring om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter. Forsikringen sendes til domstoladministrasjonen eller til fylkesmannen for så vidt gjelder forsikring for dommere i forliksrådet. Kongen fastsetter hvordan forsikringen skal lyde.

§ 62 annet ledd skal lyde:

Etter bestemmelser gitt av *domstoladministrasjonen* kan domstollederen for kortere eller lengre tid eller for den enkelte sak oppnevne stedfortredere for domstolens tjenestemenn.

§ 63 skal lyde:

I ethvert lensmannsdistrikt og i enhver kommune eller del av kommune som ikke hører til lensmannsdistrikt, skal det være ett hovedstevnevitne og så mange hjelpestevnevitner som herreds- eller byretten fastsetter. Ligger avgjørelsen under flere retter, treffes den av *domstoladministrasjonen* i tilfelle av uenighet.

Som hovedstevnevitne har lensmannen uten særskilt godtgjøring rett og plikt til å gjøre tjeneste i sitt distrikt. Ellers tilsetter formannskapet hovedstevnevitnet og dennes hjelpestevnevitner.

Arbeids-, skyss- og kostgodtgjørelse til hovedstevnevitne og hjelpestevnevitne fastsettes av kommunestyret. Godtgjørelsen utredes av kommunekassen. Kongen kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser om godtgjørelsen.

Andre hovedstevnevitner enn lensmenn og alle hjelpestevnevitner må godkjennes av vedkommende rett. Ligger avgjørelsen under flere retter, treffes den av *domstoladministrasjonen* i tilfelle av uenighet.

Disse bestemmelsene gjør ingen forandring i de regler, som gjelder om antakelse av særskilte stevnevitner ved de store fiskerier.

Ved Høyesterett kan det ansettes et eller flere stevnevitner til å utføre forkynnelser i den by hvor Høyesterett holdes.

Stevnevitner skal angi forsikring til vedkommande rett om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter. Kongen fastsetter hvordan forsikringen skal lyde.

§ 72 skal lyde:

I de kommuner som *domstoladministrasjonen* bestemmer, skal det være et særskilt utvalg av meddommere, som har særlig kyndighet i handel, regnskap, finansvesen, skatt og avgift, sjøvesen, saltvannsfiske som ikke er laksefiske, industri, håndverk og bygningsvesen. Hvilke av disse bedrifter utvalget skal omfatte, og antall av meddommere for hver bedrift, bestemmer likeledes *domstoladministrasjonen*.

Hvor særlige forhold gjør det påkrevet, kan *domstoladministrasjonen* bestemme at det i utvalget skal opptas et bestemt antall meddommere som er bosatt i en tilstøtende kommune, men har sin virksomhet i den kommune som utvalget opprettes for. Valget foretas i bostedskommunen etter reglene i §§ 74 og 75.

Før *domstoladministrasjonen* treffer bestemmelse etter denne paragraf skal uttalelse innhentes fra kommunen eller kommunene.

§ 84 skal lyde:

Nærmere forskrifter om fortegnelsene kan *domstoladministrasjonen* gi.

§ 84 a annet ledd annet punktum skal lyde:

Valget foregår i dette tilfelle etter nærmere regler som fastsettes av *domstoladministrasjonen*.

§ 86 a første ledd skal lyde:

Hvor de stedlige forhold gjør det hensiktsmessig, kan *domstoladministrasjonen* bestemme at et lagsokn eller et domssokn skal deles i loddtrekningskretser.

§ 89 skal lyde:

Hvis ikke annet er bestemt ved lov, skal meddommere til rettsmøter under de store havfiskerier tas ut etter regler som gis av *domstoladministrasjonen*.

Nytt kapittel 6 A skal lyde:

Kapittel 6 A Dommeres sidegjøremål mv.

§ 121 a

Med sidegjøremål forstås medlemskap, verv eller andre engasjementer i eller for foretak, organisasjoner, foreninger eller organ for stat, fylkeskommune eller kommune.

§ 121 b

En dommer i Høyesterett, lagmannsrettene og herreds- og byrettene kan ikke utøve retts hjelp til stadighet eller mot vederlag.

§ 121 c

En dommer i Høyesterett, lagmannsrettene og herreds- og byrettene må søke om godkjenning for sidegjøremål

1. som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil
2. som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes
3. i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelser kan bli brakt inn for domstolene til overprøving
4. i privat eller offentlig næringsvirksomhet
5. i private tvisteløsningsnemnder og
6. om oppnevning som medlem av voldgiftsrett.

Unntatt fra godkjenning er

1. valg eller oppnevning som foretas av Stortinget eller av Kongen i statsråd
2. valg som stortingsrepresentant, som medlem av Sametinget eller som medlem av folkevalgte organer i kommune eller fylkeskommune og
3. verv i registrert politisk parti.

Når Kongen i statsråd foretar oppnevninger etter første ledd jf. annet ledd nr. 1, skal det likevel innhentes uttalelse fra domstoladministrasjonen hvis det ikke

gjelder oppnevning til granskingskommisjon eller medlem til styret i domstoladministrasjonen, Tilsynsutvalget eller Innstillingsrådet.

§ 121 d

Godkjenning av dommeres sidegjøremål gis av domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen kan delegere til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning.

For saker om godkjenning gjelder forvaltningslovens regler om enkeltvedtak med unntak av at domstoladministrasjonens vedtak ikke kan påklages.

§ 121 e

Sidegjøremål for dommere i Høyesterett, lagmannsrettene og herreds- og byrettene skal registreres. Det samme gjelder opplysning om siste stilling før utnevnelsen eller tilsetningen som dommer.

Unntatt fra registreringen er

1. medlemskap i politiske partier, i trossamfunn, i interesseorganisasjoner og ideelle foreninger
2. verv og lignende i ideelle foreninger som har færre enn 100 medlemmer og
3. enkeltstående foredrag, forelesninger og lignende.

Unntaket i annet ledd nr. 1 og 2 gjelder ikke for sidegjøremål i ideelle foreninger hvor medlemmene har særlige gjensidige forpliktelser overfor hverandre (brorskaps- eller søsterforbund).

Investeringer som representerer eierinteresser i selskaper, skal registreres dersom de overstiger en grense som fastsettes av Kongen.

§ 121 f

Registeret over sidegjøremål føres av domstoladministrasjonen.

§ 121 g

En dommer skal melde fra om sidegjøremål til registerføreren snarest mulig, og senest innen en måned etter at dommeren påtok seg sidegjøremålet. Meldingen skal inneholde følgende opplysninger:

1. dommerens tittel, navn og domstoltilknytning
2. hva gjøremålet består i
3. hvem som eventuelt er oppdragsgiver
4. tidspunktet for og varigheten av sidegjøremålet og
5. om dommeren mottar godtgjøring.

Et registrert sidegjøremål skal slettes når det er gått tre år etter at sidegjøremålet ble avsluttet.

Melding om investering skal inneholde navn og adresse for det selskap som den enkelte investering er foretatt i.

§ 121 h

Enhver har rett til å gjøre seg kjent med opplysningene i registeret. Domstoladministrasjonen bestemmer hvordan opplysningene skal gjøres tilgjengelige for den som ber om det.

§ 121 i

En dommer kan ikke motta lønn eller annen form for godtgjøring fra sin tidligere eller framtidige arbeidsgiver eller sitt tidligere eller framtidige arbeidsted.

§ 121 j

Den som utnevnes i fast dommerstilling, kan ikke ha permisjon fra stilling utenfor domstolene.

§ 121 k

Kongen kan gi nærmere forskrifter om dommeres sidegjøremål.

§ 142 skal lyde:

Domstoladministrasjonen kan gi nærmere regler om bruk av kapper og annet antrekk under rettsmøter for dommere og rettens personale for øvrig, advokater og aktor og andre representanter for påtalemyndigheten.

Nytt kapittel 12 skal lyde:

Kapittel 12. Om klage- og disiplinærordning for dommere

§ 235

Tilsynsutvalget for dommere behandler klager og vurderer disiplinærtiltak mot dommere. Kongen oppnevner fem medlemmer med personlige varamedlemmer til Tilsynsutvalget. Tilsynsutvalget skal bestå av to dommere, en advokat og to medlemmer som representanter for allmennheten. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for Tilsynsutvalget.

Oppnevning og valg skjer for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning eller gjenvalg for én periode.

Oppnevningen og valget kan trekkes tilbake dersom et medlem ikke er i stand til eller villig til å utføre vervet på en forsvarlig måte.

§ 236

Tilsynsutvalget kan treffe vedtak om disiplinærtiltak når en dommer i Høyesterett, lagmannsretten og herreds- og byrettene forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk.

Som disiplinærtiltak kan en dommer gis kritikk eller advarsel.

Tilsynsutvalget kan gi en uttalelse om hva som er god dommerskikk, uten at dommeren ilegges disiplinærtiltak.

Tilsynsutvalget kan ikke vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i rettspleielovgivningen for øvrig.

§ 237

Rett til å klage en dommer inn for Tilsynsutvalget har

1. parter, prosessfullmektiger, sakkyndige, vitner og andre personer som mener at en dommer har overtrådt bestemmelsene i § 236 og som selv har vært direkte berørt av dette
2. departementet
3. domstoladministrasjonen
4. domstollederen ved den domstol som dommeren er tilknyttet og
5. Den Norske Advokatforening eller andre som har en særlig interesse i å få Tilsynsutvalgets vurdering av dommerens atferd.

Rett til å klage en dommer inn for Tilsynsutvalget på grunn av forhold utenfor tjenesten har bare departementet, domstoladministrasjonen og domstollederen ved den domstol som dommeren er tilknyttet.

Tilsynsutvalget kan ta en sak til behandling etter henvendelse fra andre enn de som har klagerett etter første ledd, eller av eget tiltak.

Dommeren må klages inn for Tilsynsutvalget innen tre måneder etter at forholdet som er grunnlag for klagen, fant sted eller etter at klageren ble kjent eller burde vært kjent med dette forholdet. Tilsynsutvalget kan ikke ta en disiplinærsak opp til behandling etter klage eller av eget tiltak når det er gått mer enn ett år siden forholdet fant sted. Kongen kan i forskrift fastsette et annet tidspunkt for fristberegningen.

Tilsynsutvalget kan ikke behandle forhold som en dommer tidligere er straffedømt for.

§ 238

Tilsynsutvalgets avgjørelser om disiplinærtiltak er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder for Tilsynsutvalgets saksbehandling med de særregler som følger av denne paragraf og § 239.

En part har rett til å forklare seg muntlig for Tilsynsutvalget. Dette gjelder likevel ikke dersom utvalget finner det åpenbart unødvendig av hensyn til sakens opplysning. Når utvalget finner at det vil være av vesentlig betydning for sakens opplysning, kan utvalget pålegge en part å avgi forklaring for utvalget. Utvalget kan bestemme at partsforklaring gis ved fjernavhør.

Tilsynsutvalget kan bestemme at det skal foretas avhør av vitner og at vitneforklaring gis ved fjernavhør. Bestemmelsene i tvistemålsloven om vitneplikt og vitneførsel gjelder så langt de passer.

Tilsynsutvalget treffer sine vedtak i møte. For at utvalget skal være vedtaksført, må alle medlemmer være til stede. Møtene holdes for lukkede dører. Når det holdes muntlige forhandlinger og utvalget finner det forsvarlig av hensyn til sakens parter, kan utvalget bestemme at forhandlingene skjer for åpne dører. I særlige tilfelle kan utvalget behandle saken skriftlig.

Reglene i kapittel 6 om habilitet gjelder tilsvarende for medlemmene av Tilsynsutvalget.

Tilsynsutvalget kan gi utvalgets leder eller et annet av utvalgets medlemmer myndighet til

1. å avvise en klage når det ikke foreligger klageadgang etter loven her
2. å avgjøre en klagesak når klagen er åpenbart ubegrunnet.

Tilsynsutvalgets vedtak i disiplinærsaker er offentlige i anonymisert form.

§ 239

Tilsynsutvalgets vedtak kan ikke påklages etter forvaltningslovens regler.

Partene i saken kan bringe Tilsynsutvalgets vedtak inn for herreds- og byretten ved søksmål. Søksmålsfristen er to måneder etter at partene ble underrettet om Tilsynsutvalgets vedtak.

Retten kan bare prøve vedtakets lovlighet. Ved prøving av vedtakets lovlighet skal retten ta stilling til om vedtaket er innholdsmessig lovlig, om det er truffet av den myndighet som kreves etter loven her og om det er blitt til på lovlig måte. Ved behandlingen i herreds- eller byretten og lagmannsretten skal retten settes med meddommere. Tvistemålsloven § 438 kommer ikke til anvendelse.

§ 240

Kongen kan gi nærmere forskrifter om organiseringen og behandlingen av disiplinærsaker i Tilsynsutvalget.

Gjeldende kapittel 12 blir nytt kapittel 13.

Gjeldende § 235 blir ny § 241.

Gjeldende § 236 blir ny § 242.

II

I lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker skal § 5 annet ledd lyde:

En dommerfullmektig kan ikke styre skjønnssforretning uten etter særskilt bemyndigelse eller i uforutsette forfallstilfelle. Bemyndigelse gis av domstoladministrasjonen eller av domstolens formann etter bestemmelser gitt av domstoladministrasjonen.

III

Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser

- til forskjellig tid.
2. Kongen gir nærmere overgangsregler.
 3. Kongens oppnevning av medlemmer til styret for domstoladministrasjonen etter § 33 a skjer første gang for to år for to av dommerne og én av advokatrepresentantene.
 4. Kongens oppnevning av medlemmer til Innstillingsrådet i domstolloven § 55 a skjer første gang for to år for én av dommerne, én av juristrepresentantene og én av representantene for allmennheten.
 5. Kongens oppnevning av medlemmer til Tilsynsutvalget etter § 235 skjer første gang for to år for advokaten og en av dommerne.
 6. Loven gjelder ikke for konstitusjoner, tilsettinger og oppnevninger som er foretatt før denne loven trer i kraft. Det gjelder likevel ikke § 55 h om oppsigelsesvern for midlertidige dommere mv., §§ 121 a til 121 k om dommeres sidegjøremål og §§ 235 til 239 om disiplinærordningen for dommere.

Oslo, i justiskomiteen, den 22. mai 2001

Kristin Krohn Devold
leiar

Astrid Marie Nistad
ordførar

Jan Simonsen
sekretær